CENTRUM PRO STUDIUM VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ, v. v. i.

Jankovcova 933/63, 170 00 Praha 7 – Holešovice

JAZYKOVÁ VYBAVENOST STUDENTŮ A STUDENTEK VYSOKÝCH ŠKOL

STUDIE Z ŠETŘENÍ EUROSTUDENT VII

LUCIE HÜNDLOVÁ

eurostudent.eu

Praha, 2020

Studie byla zpracována v rámci dotace poskytnuté MŠMT na další činnost CSVŠ, v.v.i. pro rok 2020.

Informace uvedené ve výstupech nevyjadřují oficiální postoj MŠMT.

OBSAH

1 ÚVOD 4
1.1 Jazykové dovednosti v kontextu strategií Evropské unie a České republiky 4
2 JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI – KOLIK, JAKÉ A JAK DOBŘE? 6
2.1 Kolik jazyků studenti ovládají na dobré a velmi dobré úrovni? 6
2.2 Jazykové dovednosti – angličtina jako dominantní jazyk 9
2.3 Jazykové dovednosti – úroveň jazyka 12
3 DO JAKÉ MÍRY STUDUJÍCÍ VYUŽÍVAJÍ CIZÍ JAZYK A JAK SE ZMĚNILY JEJICH JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI BĚHEM STUDIA NA VYSOKÉ ŠKOLE? 17
4 ZAHRANIČNÍ MOBILITA A JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI 22
4.1 Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt 22
4.2 Nedostatečné znalosti cizího jazyka jako překážka pro zahraniční studijní pobyty 25
5 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ EUROSTUDENT VII A VÝZVY K DALŠÍMU ZKOUMÁNÍ 30
5.1 Generační/věková nerovnost 30
5.2 Nerovnost mezi muži a ženami 31
5.3 Sociální nerovnosti 32
5.4 Oborová nerovnost/diference 33
5.5 Trendy a výzvy pro další zkoumání 35
6 ZDROJE 38

1 ÚVOD

O důležitosti studia cizích jazyků, potažmo aktivní znalosti cizích jazyků, se v současné době nedá pochybovat. V globalizovaném světě přináší znalost cizích jazyků značné výhody, počínaje lepším uplatněním osob na trhu práce, zvýšením pracovní i studijní mobility, možností komunikovat v mezinárodním prostředí a v neposlední řadě rozvojem v osobní rovině. Není pochyb o tom, že angličtina je současná lingua franca. Jeden společný jazyk napomohl propojení světa, kdy se ztrácejí časová i prostorová omezení. Je však také zřejmé, že znalost jednoho cizího jazyka nestačí. Znalost angličtiny je v současné době považována za základ. Znalost dalšího cizího jazyka znamená značnou výhodu při snadnější orientaci ve světovém prostředí. Jazyk je systém sloužící jako základní prostředek lidské komunikace (Čermák, 1994). Je úzce spjat s kulturou, je součástí kultury, a proto je možné dané (lokální) kultuře porozumět pouze prostřednictvím porozumění jejímu jazyku[1].

V roce 2019 proběhlo další kolo mezinárodního výzkumu EUROSTUDENT, který se zabývá sociálně-ekonomickou dimenzí života studentů[2] v Evropě. Předkládaná zpráva se věnuje tematické oblasti jazykových dovedností studentů a studentek studujících v bakalářských a magisterských studijních programech na českých vysokých školách.

1.1 Jazykové dovednosti v kontextu strategií Evropské unie a České republiky

„Jednotná v rozmanitosti“ – to je motto Evropské unie. V současné době má Evropská unie 24 úředních jazyků. Jazyková rozmanitost je nedílnou součástí evropské identity. Motto vyjadřuje „společné odhodlání Evropanů, kteří prostřednictvím Evropské unie usilují o mír a prosperitu a zároveň jsou obohacováni různými kulturami, tradicemi a jazyky tohoto kontinentu“[3]. Evropská unie podporu studia cizích jazyků zakotvila v tzv. prvním pilíři politik EU, dále v rámci podpory vzdělávání došlo ke vzniku mnoha iniciativ, z nichž vybrané uvádíme níže.

Evropská rada na svém zasedání v roce 2002 v Barceloně vyzvala „k provádění opatření vedoucích ke zlepšení zvládání základních dovedností, zejména výukou alespoň dvou cizích jazyků od útlého věku“[4].

V roce 2008 Evropská komise vydala sdělení „Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu i společný závazek“[5], na které navázaly závěry Rady ze dne 20. května 2014 o mnohojazyčnosti a rozvoji jazykových kompetencí[6]. Mezi dalšími lze uvést příspěvek k sociálnímu summitu z roku 2017 v Göteborgu „Posilování evropské identity prostřednictvím vzdělávání a kultury“.[7] V tomto

[1] Janíková, V. Sociokulturní dimenze učení a vyučování CJ/NJ, interkulturní učení. Dostupné z: https://slideplayer.cz/slide/11440890/

[2] Předmětem této zprávy jsou studenti a studentky, kteří se zúčastnili šetření EUROSTUDENT VII. Výraz „student“ a „respondent“ je v textu chápán jako generické maskulinum (pokud není použito spojení „studenti a studentky“, resp. „respondenti a respondentky“).

[3] https://europa.eu/

[4] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0474:FIN:CS:PDF

[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=EN

[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614%2806%29&qid=1457433528404&from=CS

[7] https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/73add29f-b6fe-11e8-99ee-01aa75ed71a1

dokumentu je například prezentována vize Evropského vzdělávacího prostoru směřující k inovativnímu, inkluzivnímu vzdělávání založenému na hodnotách.

Jedním ze zásadních dokumentů je Strategický rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020), který sleduje čtyři společné cíle EU, jež odpovídají zaměření na celoživotní učení[8].

V souvislosti s politikou na podporu jazykových znalostí připravila Evropská komise řadů výzkumů – jmenujme například Evropské šetření o vzdělávání dospělých (Adult education survey), které proběhlo v roce 2016 a bylo zaměřeno na úroveň znalosti cizích jazyků v populaci. V Evropské unii probíhá pravidelně průzkum veřejného mínění Eurobarometr. V roce 2008 a 2012 bylo šetření zaměřeno na jazykové dovednosti.[9]

V neposlední řadě je třeba zmínit vytvoření Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – CEFR), který stanovuje objektivní kritéria pro hodnocení jazykových dovedností.

Na závěr je vhodné uvést, že Rada Evropy společně s Evropskou unií organizuje Evropský den jazyků, který se koná každý rok 26. září, a to již od roku 2001. Tato iniciativa má poukázat na množství jazyků používaných v Evropě (i jinde na světě) a propagovat jazykovou rozmanitost a podpořit učení cizích jazyků.

Kromě toho, že ČR je zavázána zmiňovanými evropskými dokumenty, disponuje na české národní úrovni Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Té v současné době končí účinnost a aktuálně je tak připravován navazující dokument v oblasti vzdělávacího systému ČR – tzv. Strategie 2030+, která by měla definovat vize, priority a cíle vzdělávací politiky v období přesahujícím horizont roku 2030.[10]

Význam znalosti cizích jazyků je například rozpracován v implementačním dokumentu Strategie 2020, v Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2019–2023. Dlouhodobý záměr odkazuje na evropské cíle, tj. schopnost komunikace alespoň ve dvou cizích jazycích. Cílem je zachovat povinnost výuky dvou cizích jazyků v ZŠ, ale i budovat návaznost a lepší prostupnost v oblasti jazykového vzdělávání[11].

Strategický dokument pro oblast vysokého školství – tzv. Rámec vysokého školství do roku 2020 – poukazuje na důležitost internacionalizace ve všech svých podobách: oboustranné mobility studentů, oboustranné mobility akademických pracovníků, studijní programy vyučované v cizím jazyce (zejména v angličtině), společné studijní programy, mezinárodní letní školy atd.[12]

---

[8] https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_en

[9] V roce 2012 proběhl ve vybraných evropských státech (bez účasti České republiky) Evropský průzkum jazykových kompetencí (ESLC). Tento výzkum shromáždil data o jazykových znalostech studentů na konci základního vzdělávání. https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/european-survey-language-competences-measuring-foreign-language-student-proficiency

[10] http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030

[11] http://www.msmt.cz/file/51673/

[12] http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/ramec-rozvoje-vysokeho-skolstvi

2.1 Kolik jazyků studenti ovládají na dobré a velmi dobré úrovni?

Kontext: V evropských zemích proběhlo v posledních deseti letech několik výzkumů, které se zabývaly jazykovou dovedností obyvatel ve vybraných zemích. Jedním z těchto výzkumů bylo evropské šetření o vzdělávání dospělých (AES), které proběhlo v roce 2016. Respondenti byli mimo jiné tázáni, jestli hovoří cizími jazyky a na jaké úrovni jsou jejich znalosti. Šetření ukázalo, že jeden cizí jazyk ovládá 44,7 % a dva cizí jazyky 26,9 % českých respondentů (průměr EU – 35,2 %, resp. 21,0 %). Základní znalost cizího jazyka uvedlo 62,8 %, dobrou znalost 25,4 % a velmi dobrou znalost 11,8 % respondentů z České republiky, zatímco průměrné hodnoty za celou Evropskou unii činily 51,3 %, resp. 30,3 %, resp. 24,8 % (European Commision/Eurostat, 2019a).

EUROSTUDENT VII: Situaci v oblasti jazykových dovedností studentů na základě šetření EUROSTUDENT VII uvádíme níže. Respondenti v šetření EUROSTUDENT VII deklarovali, v kolika jazycích mají dobré a velmi dobré dovednosti jak v mluveném, tak v psaném projevu, a to včetně svého mateřského jazyka. Ve dvou jazycích, resp. v jednom cizím jazyce je schopna se dobře dorozumět polovina (50,1 %) respondentů. Necelá čtvrtina respondentů (22,1 %) odpověděla, že dobře ovládá jen jeden jazyk (tedy jen mateřský) a necelá čtvrtina (23,1 %) uvedla, že ovládá tři jazyky (tedy dva cizí).

Rozdělení souboru podle vybraných kritérií poskytuje zajímavá zjištění. Nejprve se věnujme rozdělení souboru podle *typu studijního programu*. Přibližně polovina studentů ve všech typech studijních programů uvádí, že zná dva jazyky. Výraznější rozdíly lze zaznamenat u studentů navazujícího magisterského studia (viz graf 1). Zatímco 15,6 % studentů navazujícího magisterského studia uvedlo, že zná pouze jeden jazyk, u studentů bakalářského studia to byla necelá čtvrtina (23,4 %). V této souvislosti je zřejmé, že studenti navazujícího magisterského studia uvádějí častěji znalost tří a čtyř jazyků. V případě tří jazyků se jedná o rozdíl necelých 6 procentních bodů ve srovnání se studenty bakalářského studia.

Graf 1: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), typ studijního programu (v %)

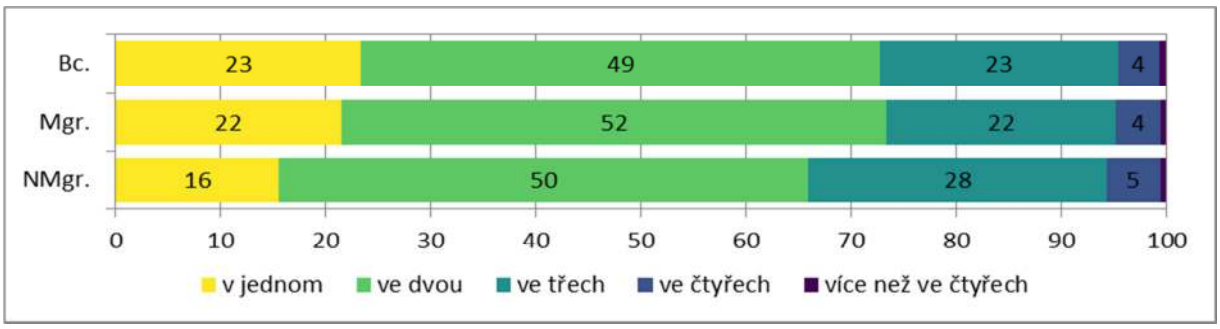

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Graf 2: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), forma studia (v %)

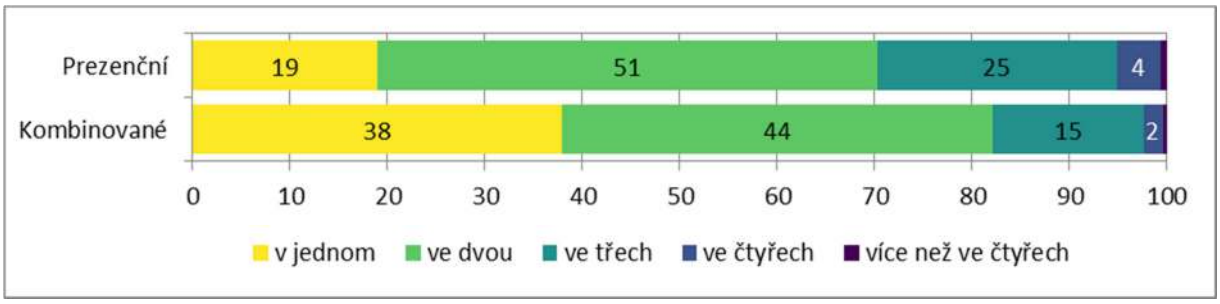

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Výraznější rozdíly přináší srovnání studentů prezenčního a kombinovaného studia (tedy *podle formy studia*), a to především v porovnání znalostí jednoho a tří jazyků (viz graf 2). Studenti prezenčního studia uvádějí méně často (19 %), že ovládají dobře či velmi dobře jeden jazyk, a naopak častěji (24,6 %) uvádějí znalost tří jazyků. U studentů kombinované formy studia je vidět méně uspokojivý stav – téměř 40 % z nich uvádí znalost pouze jednoho jazyka, a naopak jen 15,5 % znalost tří jazyků.

Při srovnání *podle věku* vidíme největší rozdíly oproti ostatním kategoriím u studentů starších 30 let, kteří z více než 40 % ovládají dobře nebo velmi dobře pouze jeden jazyk, a naopak jen v 15 % případů tři jazyky (viz graf 3).

Graf 3: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), věk (v %)

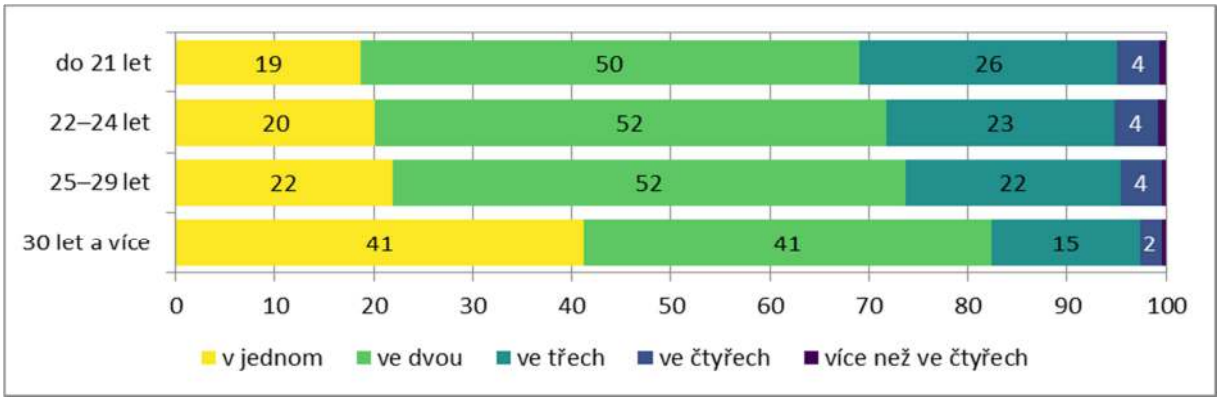

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Mladší respondenti uvádějí lepší jazykovou vybavenost, nejlepší pak studenti mladší 21 let. Celkem 26 % z nich uvedlo, že má dobré nebo velmi dobré dovednosti jak v mluveném, tak v psaném projevu ve třech jazycích. Za těmito výsledky lze hledat souvislosti s věkem, také s rodinným zázemím a předchozím studiem na střední škole. Analýza dat prokázala, že ti, kteří mají úplné střední všeobecné vzdělání (gymnázium), nejméně často uvádějí, že hovoří jedním jazykem (15 %), a naopak více než třetina z nich uvedla, že hovoří třemi a více jazyky. Rozdílné výsledky byly zjištěny u absolventů středních odborných škol. Jedna třetina z nich uvedla, že hovoří jedním jazykem, a naopak 17 % z nich hovoří třemi a více jazyky (viz tabulka 1).

Tabulka 1: Středoškolské vzdělání, počet jazyků, jež studující „dobře / velmi dobře“ ovládají (v %)

Středoškolské vzdělání	Jeden jazyk	Dva jazyky	Tři a více jazyky
Úplné střední všeobecné vzdělání (gymnázium)	14,9	51,4	33,6
Úplné střední odborné vzdělání	32,9	50,0	17,1

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Je důležité doplnit, že zaprvé děti rodičů s nejvyšším dokončeným vysokoškolským vzděláním nastupují častěji přímo na vysokou školu než ostatní respondenti v šetření, a zadruhé, že rodiče respondentů starších 30 let mají častěji nejvýše dosažené základní vzdělání. Výsledky v rozložení podle nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů uvádíme níže.

Významně více studentů z vysokoškolsky vzdělaných rodin uvedlo dobrou nebo velmi dobrou znalost tří a více jazyků (35 %) a jen 15 % z nich uvedlo, že zná pouze jeden jazyk (viz graf 4). Naopak významně více studentů z rodin rodičů s nejvýše dosaženým základním, resp. středoškolským vzděláním ovládá pouze jeden jazyk (33 %, resp. 29 %).

Graf 4: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (v %)

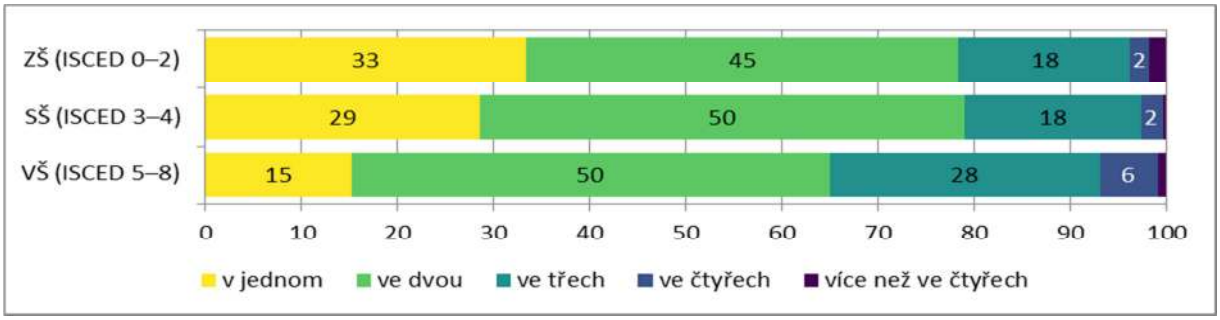

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Relativně významné rozdíly lze identifikovat v rozdělení *podle pohlaví*, a to především u deklarované znalosti jednoho a dvou jazyků. Ženy častěji než muži uvedly, že znají dobře nebo velmi dobře jeden jazyk a méně často dva jazyky. Znalost tří a více jazyků uvádí shodně 28 % mužů a žen (viz graf 5). V tomto případě je vhodné uvést, že se jedná o subjektivní hodnocení vlastních znalostí. Jak uvádí některé zahraniční studie (např.: Exley, Kessler, 2019), ženy často hodnotí svůj výkon méně příznivě než muži.

Graf 5: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), pohlaví (v %)

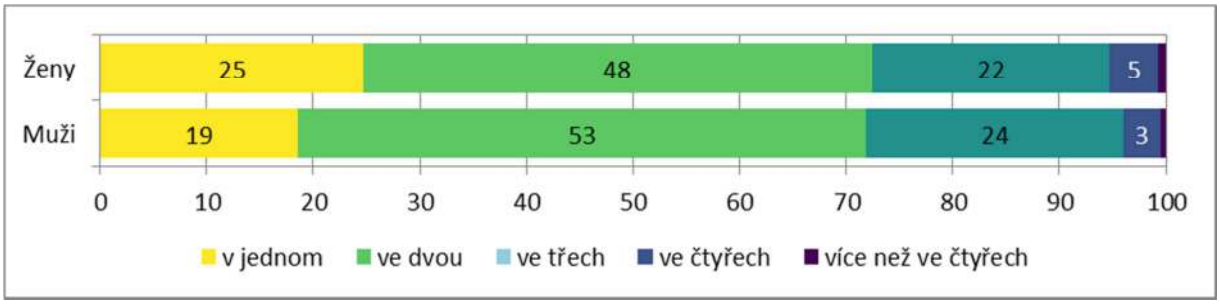

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Graf 6: Jazykové znalosti „dobré“ a „velmi dobré“ (včetně mateřského jazyka), studijní obory (v %)

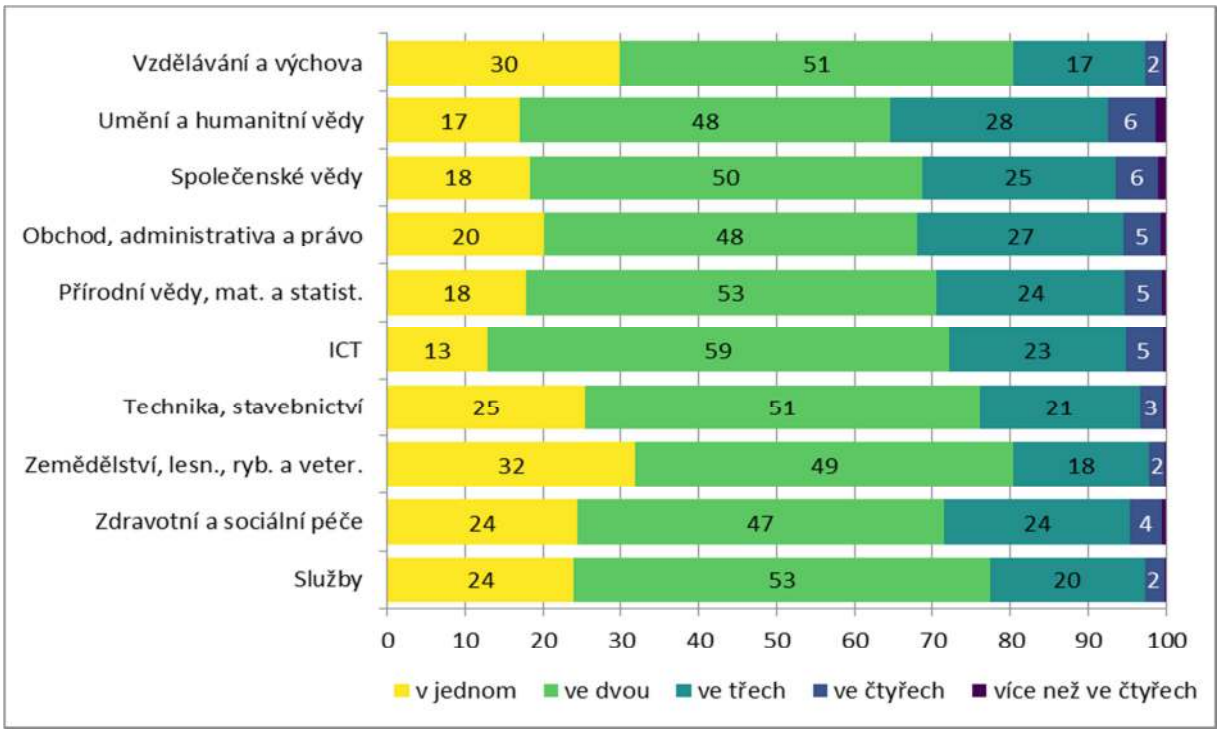

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Rozdělení studentů podle *studijních oborů*[13] ukazuje, že většina studentů velmi dobře nebo dobře používá dva jazyky, resp. mateřský jazyk a jeden cizí jazyk (viz graf 6). Tato schopnost dominuje u studentů oboru ICT (59 %) a dále u studentů oboru Služby (53 %). Nižší schopnost užívání jazyků deklarovali studenti oborů Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a dále studenti oborů Vzdělávání a výchovy a Techniky a stavebnictví, kteří významně častěji uváděli schopnost dorozumění se v jednom jazyce a zároveň významně méně často schopnost dorozumění se ve třech jazycích. Více než čtvrtina studentů z oborů Humanitních věd a umění, a dále studenti oborů Obchod, administrativa a právo a Společenské vědy ovládá mateřský jazyk a dva cizí jazyky. To do jisté míry souvisí právě se studijním zaměřením daných oborů, které se v základu soustředí na samotné studium cizích jazyků. Rozdílné jazykové dovednosti, v závislosti na studijních oborech, byly také zjištěny v šetření Absolvent 2018. Absolventi skupiny oborů Výchova a vzdělávání, Zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství náleží k těm, kdo nejhůře hodnotí ve svém současném zaměstnání/podnikání své jazykové dovednosti v cizím jazyce (CSVŠ, SVP, 2019). Tyto výsledky odpovídají výsledkům analyzovaného souboru studentů šetření EUROSTUDENT VII.

2.2 Jazykové dovednosti – angličtina jako dominantní jazyk

Kontext: Angličtina je nejpoužívanějším cizím jazykem v 19 z 25 zemí členských států Evropské unie (European Commission, 2012). Angličtina je také v zemích EU nejčastěji vyučovaným cizím jazykem - v rámci základního vzdělávání se většina žáků ve většině členských zemí věnuje studiu angličtiny. V České republice se v roce 2016 jednalo o 74,2 % žáků (průměrné hodnoty za celou EU jsou 80,7 %)

[13] Skupiny studijních oborů dle klasifikace oborů vzdělávání (CZ-ISCED-F 2013), https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-oboru-vzdelani-cz-isced-f-2013

(European Commision/Eurostat, 2015). V členských zemích Evropské unie se anglický jazyk vyučuje téměř na všech středních školách, stejně tomu je v České republice, kde se v roce 2017 v podstatě všichni žáci učili angličtinu. Druhým nejčastěji vyučovaným jazykem v České republice je němčina (61,6 %), následuje francouzština (13,8 %) spolu se španělštinou (12,7 %) European Commision/Eurostat, 2019b).

EUROSTUDENT VII: Respondenti šetření EUROSTUDENT VII označili nejčastěji češtinu (87,2 %) jako svůj rodný jazyk. Druhým nejčastěji uvedeným rodným jazykem byla slovenština (8,7 %) a třetím ruština (4,2 %). Na otázku „Jaký cizí jazyk ovládáte nejlépe?“ jednoznačně nejvíce uváděli angličtinu (86,2 %), němčinu jako nejsilnější jazyk napsalo 4,7 % studentů. Dále se jednalo o jazyky, které byly uvedeny v jednotkách procent. Jsou jimi ruština (1,92 %) a slovenština (1,1 %).

Ti, co považují za svůj mateřský jazyk slovenštinu nebo ruštinu, častěji studují v prezenčním studiu a zároveň jsou to mladší studenti, než ti, co uvedli češtinu jako svůj rodný jazyk. Z celkového počtu slovensky mluvících, resp. ruskojazyčných (ve smyslu rodného jazyka) studentů jich v šetření EUROSTUDENT VII bylo ve věku do 24 let 77,7 %, resp. 80,3 %, zatímco českých respondentů ve věku do 24 let bylo v šetření 72,2 %. V rozdělení podle typu vysoké školy bylo zaznamenáno, že více než 90 % studujících, kteří uvedli češtinu nebo slovenštinu jako svůj rodný jazyk, studuje na univerzitním typu vysoké školy, zatímco těch, co uvedli ruštinu, bylo na univerzitním typu vysoké školy 79,2 % (viz tabulka 2).

Tabulka 2: Studenti a studentky, podle mateřského jazyka a vybraných proměnných (v %)

	Studující, jejichž mateřský jazyk je		
	Čeština	**Slovenština**	**Ruština**
Forma studia			
Prezenční	82,1	88,5	93,7
Kombinovaná	17,9	11,5	6,3
Věk			
Do 21 let	36,7	38,0	42,8
22–24 let	35,5	39,7	37,5
25–29 let	17,0	15,8	15,1
30 let a více	10,8	6,5	4,7
Typ vysoké školy			
Univerzitní VŠ	90,0	93,7	79,2
Neuniverzitní VŠ	10,0	6,3	20,8
Studijní obor			
Vzdělávání a výchova	12,3	5,2	2,7
Umění a humanitní vědy	9,7	11,0	8,2
Společenské vědy	9,8	9,8	11,3
Obchod, administrativa a právo	20,6	18,4	33,9
Přírodní vědy, matematika a statistika	5,1	7,3	3,6
ICT	6,3	12,7	10,9
Technika, stavebnictví	14,8	10,5	13,9
Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	4,0	3,6	1,7
Zdravotní a sociální péče	11,0	16,4	7,7
Služby	6,3	5,0	5,9

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Jako další třídící proměnnou uvádíme studijní obor. Jak je v tabulce 2 patrné, v porovnání mezi jednotlivými skupinami studentů podle studijních oborů, se vyjímají ruskojazyční studenti, kteří častěji než čeští studenti studují obory Obchod, administrativa a právo (33,9 %) a také ICT (10,9). Slovenští studenti jsou více zastoupeni ve studijních oborech Zdravotní a sociální péče (16,4 %) a také v ICT oborech (12,7 %). Studující, jež uvedli, že čeština je jejich rodný jazyk, jsou významně častěji zastoupeni v oborech Vzdělávání a výchova (12,3 %).

Podíl studujících, jejichž nejsilnější cizí jazyk je angličtina, je velmi výrazný. Němčinu jako svůj nejsilnější cizí jazyk uvedlo necelých 5 %, tedy méně než 1000 respondentů šetření. Další cizí jazyky ovládané studenty byly uvedeny v jednotkách procent. Pro zajímavost uvádíme rozdíl mezi dvěma skupinami studentů (ti, co uvedli angličtinu jako cizí nejsilnější jazyk a ti, co uvedli ostatní cizí jazyky jako jejich nejsilnější jazyk) podle formy studia a dále v třídění dle typu vysoké školy, věku, studijního oboru a úrovně cizího jazyka, který uvedli jako svůj nejlepší.

Tabulka 3: Studenti a studentky, podle formy studia a jazyka, který ovládají nejlépe (v %)

	Angličtina		Ostatní jazyky	
	Prezenční	Kombinovaní	Prezenční	Kombinovaní
Typ vysoké školy				
Univerzitní	92,7	77,4	90,2	75,7
Neuniverzitní	7,3	22,6	9,8	24,3
Věk				
Do 21 let	43,2	4,9	41,8	2,4
22–24 let	40,3	17,7	37,9	7,0
25–29 let	15,2	31,8	16,0	14,7
30 let a více	1,3	45,6	4,3	75,8
Studijní obory				
Vzdělávání a výchova	9,1	16,9	12,5	23,9
Umění a humanitní vědy	9,7	5,4	15,4	6,1
Společenské vědy	10,1	11,8	7,9	8,8
Obchod, administrativa a právo	20,3	24,5	20,4	19,4
Přírodní vědy, matematika a statistika	6,2	1,2	4,4	0,8
ICT	8,3	4,2	3,2	0,8
Technika, stavebnictví	15,5	11,9	13,6	12,9
Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	4,0	3,2	4,1	3,7
Zdravotní a sociální péče	11,8	9,7	12,3	15,9
Služby	5,1	11,1	6,1	7,6
Úroveň cizího (nejlepšího) jazyka				
žádný cizí jazyk neovládám	0,1	0,1	2,6	6,9
A1 – úplný začátečník	0,3	1,1	2,9	7,2
A2 – začátečník	2,0	7,5	5,0	11,1
B1 – mírně pokročilý	16,2	26,7	19,5	24,7
B2 – středně pokročilý	42,2	39,0	31,4	30,6
C1 – pokročilý	33,6	21,0	31,0	14,7
C2 – expert	5,7	4,7	7,6	4,8

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

V třídění podle typu vysoké školy nebyly zaznamenány příliš velké rozdíly v rozložení studujících podle formy studia a deklarovaného nejlepšího cizího jazyka. Jednalo se přibližně o rozdíl dvou procentních bodů (viz tabulka 3).

Zastoupení studujících ve věkových kategoriích podle formy studia je v obou sledovaných skupinách (angličtina x ostatní jazyky) relativně podobné, především u prezenční formy studia. Podíly studujících v kombinované formě studia se však liší výrazně u studujících starších 30 let. V této formě studia je zřetelně mnohem vyšší zastoupení osob (76 %), které uvedly jiné cizí jazyky než angličtinu, jako svůj nejlepší jazyk. Zatímco těch (starších 30 let v kombinované formě), co uvedli angličtinu, bylo 46 %.

V prezenční formě studia jsou studující oborů ICT, kteří uvedli jako svůj nejsilnější cizí jazyk angličtinu, zastoupeni více než studující, kteří mají nejsilnější jiné cizí jazyky (8,3 %, resp. 3,2 %). Podobný rozdíl lze sledovat v kombinované formě studia u studujících oborů Obchodu, administrativy a práva. Těch, co umí nejlépe angličtinu, je přibližně o 5 procentních bodů více, než těch, co umí jiné cizí jazyky nejlépe. Naopak studující oborů Vzdělávání a výchova, Umění a humanitní vědy a Zdravotní a sociální péče častěji uvádějí, že jejich nejlepší cizí jazyk není angličtina. Tuto skutečnost lze především předpokládat u studujících oborů Umění a humanitní vědy, kde je často studium cizích jazyků podstatou samotných oborů.

Studenti, jež uvedli anglický jazyk jako svůj nejsilnější cizí jazyk, hodnotili své jazykové znalosti často lépe než studenti s ostatními jazykovými znalostmi. V případě studentů prezenčního studia je to u deklarované úrovně B2 (CEFR - Společný evropský referenční rámec pro jazyky)[14] až o 10 procentních bodů častěji, a u studujících kombinované formy studia o necelé 3 procentní body. Studující s nejsilnějším cizím jazykem angličtinou častěji také uváděli lepší znalosti cizího jazyka na úrovni C1. V případě znalosti cizího jazyka na nejvyšší úrovni pokročilosti je situace mezi sledovanými skupinami studentů odlišná. Studenti (prezenční i kombinované formy studia), kteří ovládají jiný cizí jazyk než angličtinu nejlépe, jsou v šetření zastoupeni častěji než ti, kteří uvedli angličtinu jako svůj nejsilnější jazyk. Jedná se o rozdíl cca 2 procentních bodů u studujících prezenčního studia. Jak již bylo uvedeno výše, byl zaznamenán vyšší podíl studentů oborů Umění a humanitní vědy v prezenční formě studia, kteří ovládají velmi dobře jiný cizí jazyk než angličtinu.

2.3 Jazykové dovednosti – úroveň jazyka

Kontext: Většina evropských zemí používá pro mezinárodní srovnání úrovně znalostí jazyka Společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR) a má stanoveny povinné a minimální očekávané výstupy v cizích jazycích na konci daného vzdělávacího období, které odpovídají CEFR. Na konci období „lower secondary education“, v českém prostředí dokončeného základního vzdělání, je očekávaným výstupem znalost prvního cizího jazyka na úrovni A2 a druhého cizího jazyka na úrovni A1–A2. Na konci období „upper secondary education“, v českém prostředí dokončeného středoškolského vzdělání, jde o úroveň B2 u prvního jazyka a u druhého cizího jazyka o úroveň B1 (European Commission/EACEA/Eurydice, 2017). Zatímco se Česká republika drží na předních místech v podílu

[14] CEFR (Common Euroepan Framework of Reference) – dokument vytvořený Radou Evropy, ve kterém jsou popsány úrovně cizího jazyka, které se dále člení na 6 stupňů, známých jako A1, A2, B1, B2, C1, C2

žáků, kteří se na středních školách se všeobecným zaměřením učí dva a více jazyky (98,9 %[15]), tak na základě výsledků z evropského šetření o vzdělávání dospělých z roku 2016 (EAS) se Česká republika objevuje mezi nejhůře hodnocenými v rozdělení podle dosažené jazykové úrovně. V České republice doposud převažují lidé (podíl dospělých ve věku 25–64 let), kteří mají jen základní znalost svého nejlepšího cizího jazyka (62,8 %). Podíl osob s velmi dobrou znalostí cizího jazyka je velmi nízký (11,8 %). V rámci šetření EAS se Česká republika umístila spolu s Itálií na posledním místě ve srovnání členských zemí Evropské unie[16]. V této souvislosti je třeba zmínit, že existuje nepoměr ve znalostech cizích jazyků žáků středních odborných škol a středních škol se všeobecným zaměřením. Tato disproporce není problémem jen českého školství, ale je zaznamenaná téměř ve všech státech Evropské unie. V roce 2014 se 34,5 % žáků středních odborných škol v evropských zemích učilo dva a více cizí jazyky, což je o 20 procentních bodů méně ve srovnání s žáky středních škol se všeobecným zaměřením[17].

EUROSTUDENT VII: Respondenti šetření uvedli úroveň znalostí cizího jazyka (dle CEFR), který ovládají nejlépe. V souboru převažují studující se znalostí cizího jazyka úrovně B2 a C1 (podle CEFR). Tyto dvě úrovně jazykových znalostí jsou nejčastějšími odpověďmi i v rozdělení souboru podle dílčích kritérií. Jsou však patrné jisté rozdíly, které uvádíme níže. Na úroveň jazykových znalostí má vliv *typ studijního programu.* Studenti bakalářského studia měli nejnižší znalosti, zatímco studenti navazujícího magisterského studia měli znalosti nejvyšší (viz graf 7).

Graf 7: Sebehodnocení úrovně cizího jazyka, typ studijního programu (v %)

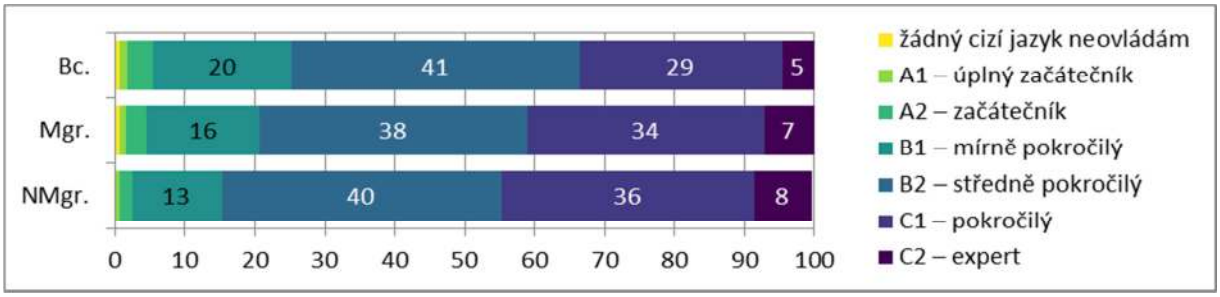

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Jasně se prokázalo, že na úroveň jazykových znalostí má vliv *věk* respondentů. Je zřejmá závislost: čím starší je respondent, tím je lepší znalost toho jazyka, který ovládá nejlépe (viz graf 8). Ale tato závislost neplatí pro respondenty starší 30 let. Pro tuto věkovou kategorii naopak platí, že úroveň znalostí cizího jazyka je nižší. Zatímco přibližně třetina respondentů mladší 29 let ovládá svůj nejlepší cizí jazyk na úrovni C1, tak respondentů starších 30 let s úrovní cizího jazyka C1 je 18 %. A je logické, že tito respondenti uvádějí významně častěji úroveň B1 a také A1 a A2, kterou mladší respondenti téměř neuvádějí.

[15] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/1/1e/Proportion_of_pupils_in_upper_secondary_general_education_learning_two_or_more_languages%2C_2012_and_2017_%28%25%29_ET19.png

[16] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_language_skills_statistics

[17] European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2017 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Graf 8: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, věk (v %)

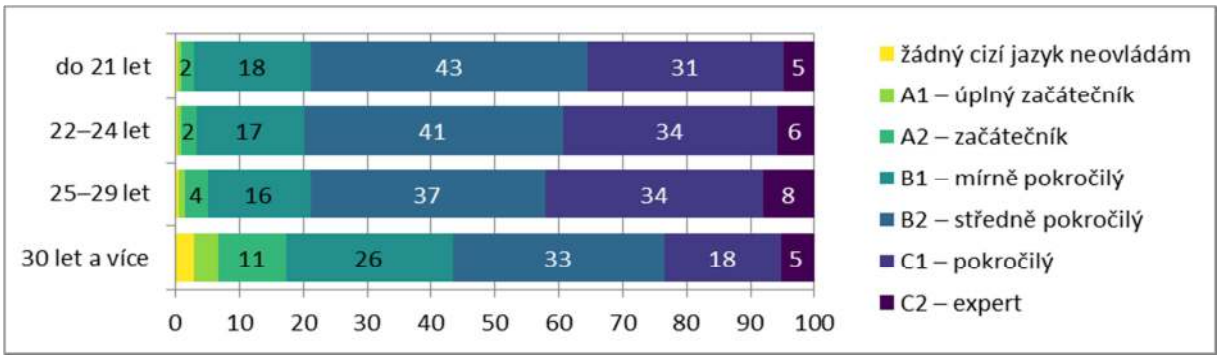

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Věk respondentů je klíčovým indikátorem, který se odráží i ve třídění podle *formy studia*. Více než polovina respondentů kombinovaného studia je starší 30 let, a proto jsou mezi studujícími prezenční a kombinované formy studia velké rozdíly v deklarované úrovni jazykových dovedností. Třetina studentů prezenční formy studia ohodnotila znalost cizího jazyka, který ovládá nejlépe, jako pokročilou – tedy C1. Stejnou úroveň jazykových znalostí uvedla necelá pětina studentů kombinovaného studia (viz graf 9).

Graf 9: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, forma studia (v %)

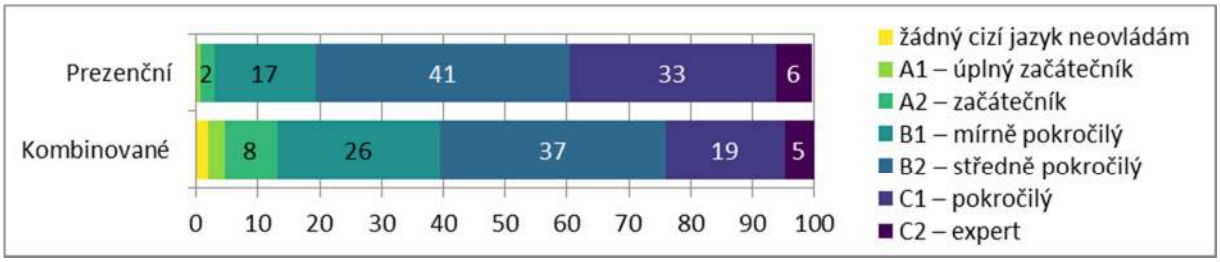

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Úroveň jazykových znalostí se liší i *podle pohlaví.* Muži uvádějí vyšší úroveň znalosti cizího jazyka než ženy. Rozdíl je patrný zejména u těch, kteří uvedli znalost C1 a B1 (viz graf 10). Jak již bylo uvedeno v jedné z předchozích podkapitol, jedná se o sebehodnocení. Ženy mívají tendenci hodnotit svůj výkon méně příznivě (Exley, Kessler, 2019).

Graf 10: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, pohlaví (v %)

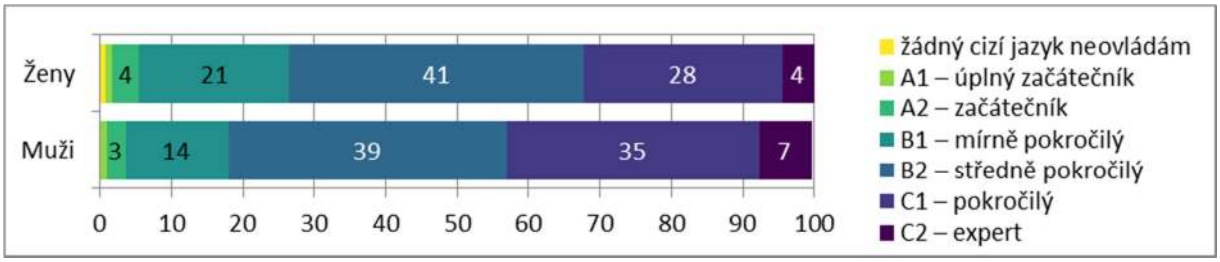

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Velké rozdíly jsou patrné z hlediska *nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů*. Je zřejmá závislost, čím vyšší je dosažené vzdělání rodičů, tím vyšší je úroveň cizího jazyka respondentů.

Graf 11: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, nejvýše dosažené vzdělání rodičů (v %)

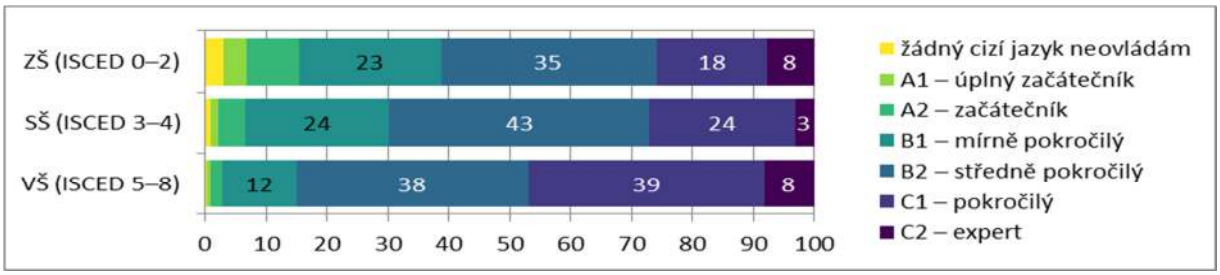

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Existuje také vazba mezi úrovní jazyků a tím, zda student absolvoval nějakou studijní stáž. Je patrné, že studenti, kteří absolvovali stáž mimo Českou republiku, mají velmi dobré znalosti cizího jazyka, častěji uvedli úroveň C1 a mnohem častěji dokonce úroveň C2 (viz graf 12).

Graf 12: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, účast na studijní stáži (v %)

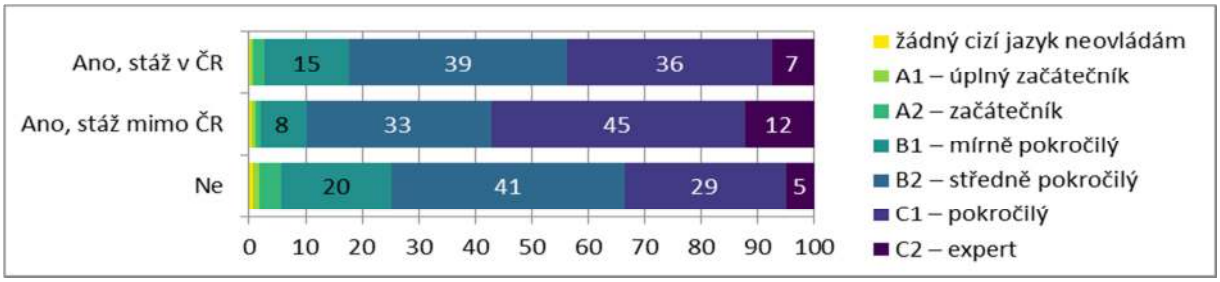

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Graf 13: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, studijní obory (v %)

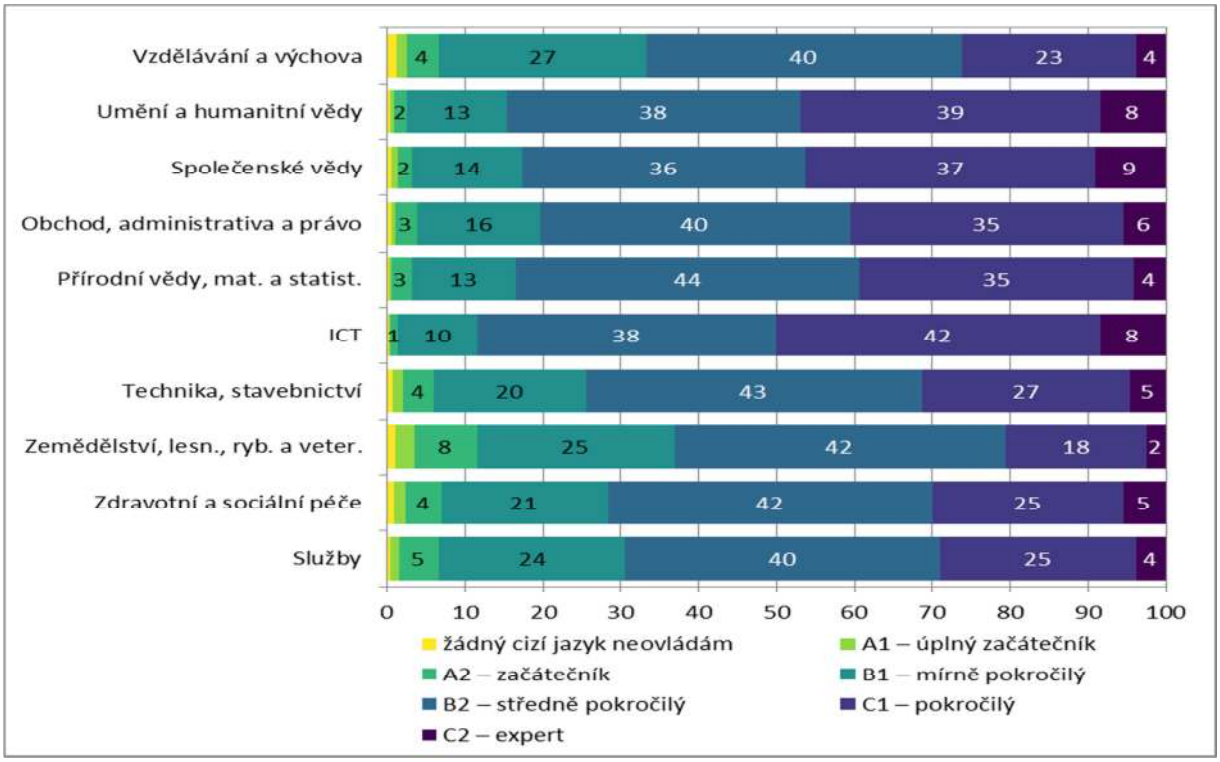

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Úroveň jazykových znalostí se významně odlišuje podle *jednotlivých studovaných oborů*. Rozdíly jsou patrné zejména u studentů oborů Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a Vzdělávání a výchova, kteří mnohem častěji hodnotili své znalosti na úrovni A2, a naopak méně často na úrovni C1. Naopak nejlepší znalosti uváděli studenti oborů ICT, Společenské vědy a Umění a humanitní vědy. Je nutno poukázat na jazykové znalosti studentů ve skupině oborů Zdravotní a sociální péče, Technika, stavebnictví a Služby, kteří také méně často uváděli úroveň C1 (viz graf 13).

3 DO JAKÉ MÍRY STUDUJÍCÍ VYUŽÍVAJÍ CIZÍ JAZYK A JAK SE ZMĚNILY JEJICH JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI BĚHEM STUDIA NA VYSOKÉ ŠKOLE?

Součástí šetření EUROSTUDENT VII byly otázky, jejichž cílem bylo zjistit, zda a jakým způsobem studující používají cizí jazyky během svého studia. Otázky se týkaly kurzů, materiálů a předmětů v cizím jazyce. Níže uvedený graf (viz graf 14) názorně zobrazuje rozdělení studujících podle toho, v jaké míře se podíleli na výše zmíněných aktivitách. Z celkového rozložení respondentů je zřejmé, že studující z více než poloviny pravidelně využívají studijní materiály v cizím jazyce. Přibližně třetina studujících navštěvuje kurzy cizího jazyka jako součást studia a alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce.

Využití studijních materiálů, nejčastější aktivita, logicky převažuje i v rozložení souboru podle jednotlivých kritérií. Pravidelnosti, které se objevily v předchozí kapitole, se projevují i v této části analýzy. Jedná se především o aktivnější přístup v používání cizího jazyka u studujících prezenční formy studia, u mladších studentů a mírně také u mužů. Nižší zájem o cizí jazyky se opětovně prokazuje u studujících ze skupiny oborů Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství, Zdravotní a sociální péče a Vzdělávání a výchova. Vybrané zjištěné výsledky jsou hodnoceny níže.

Graf 14: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, studující celkem (v %)

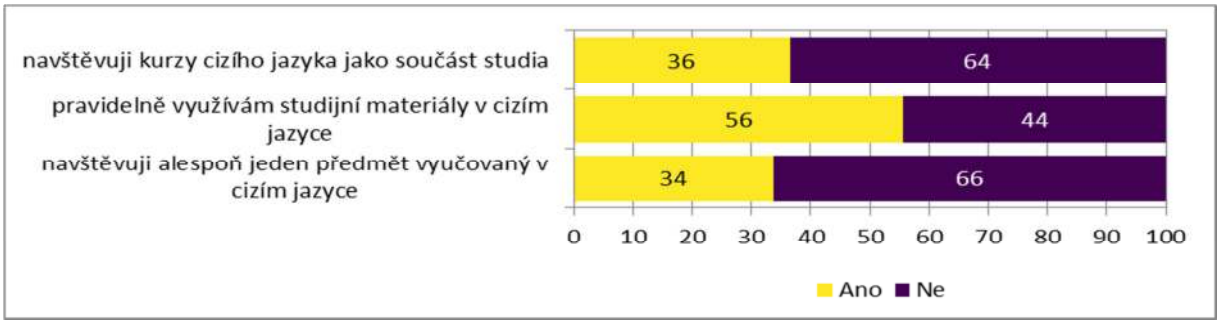

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Graf 15: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, forma studia (v %)

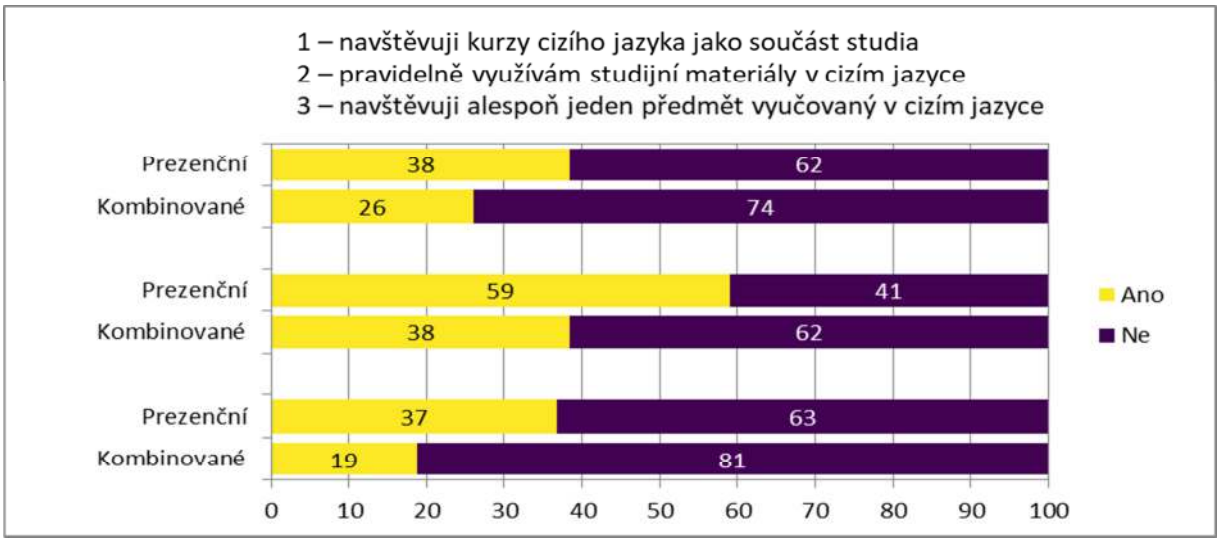

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Na úrovni *formy studia* jsou mezi respondenty patrné zřetelné rozdíly v hodnocení studijních aktivit týkajících se cizího jazyka. Studující kombinované formy studia jsou ve všech uvedených aspektech méně aktivní než studující prezenční formy. Nejnižší aktivita byla uvedena právě u absolvování předmětů vyučovaných v cizím jazyce, kladně odpověděla necelá pětina této skupiny studentů. Přibližně čtvrtina studentů navštěvuje kurzy cizího jazyka a nejvíce využívají studenti kombinovaného studia (38,5 %) studijní materiály v cizím jazyce (viz graf 15).

V případě rozdělení souboru podle *typu studijního programu* nenacházíme výrazné rozdíly. Lze však konstatovat, že studenti bakalářských programů navštěvují častěji než ostatní studenti alespoň jeden předmět v cizím jazyce a kurz cizího jazyka. Studijní materiály v cizím jazyce však nejčastěji používají studenti magisterských programů.

Věk studujících je dalším kritériem, které významně diferencuje soubor respondentů. Nejmladší studující (do 21 let) používají cizí jazyk nejintenzivněji. V největší míře je to patrné u kurzů cizího jazyka, které navštěvuje téměř polovina studujících do 21 let. V ostatních věkových kategoriích je to méně než třetina (viz graf 16). Studijní materiály v cizím jazyce pravidelně využívá více než polovina studujících mladších 29 let, což je o přibližně dvacet procentních bodů více, než deklarovali studující ve věku 30 let a více. Nakonec čím starší je respondent, tím méně často navštěvoval alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce. Nejmladší studující navštěvovali předmět v cizím jazyce ze dvou pětin, zatímco studenti ve věku 30 let a více jen z necelé jedné pětiny. Absolvovat předměty v cizím jazyce vyžaduje vyšší úroveň znalosti jazyka. Nejnižší byla zaznamenána právě u studujících starších 30 let.

Graf 16: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, věk (v %)

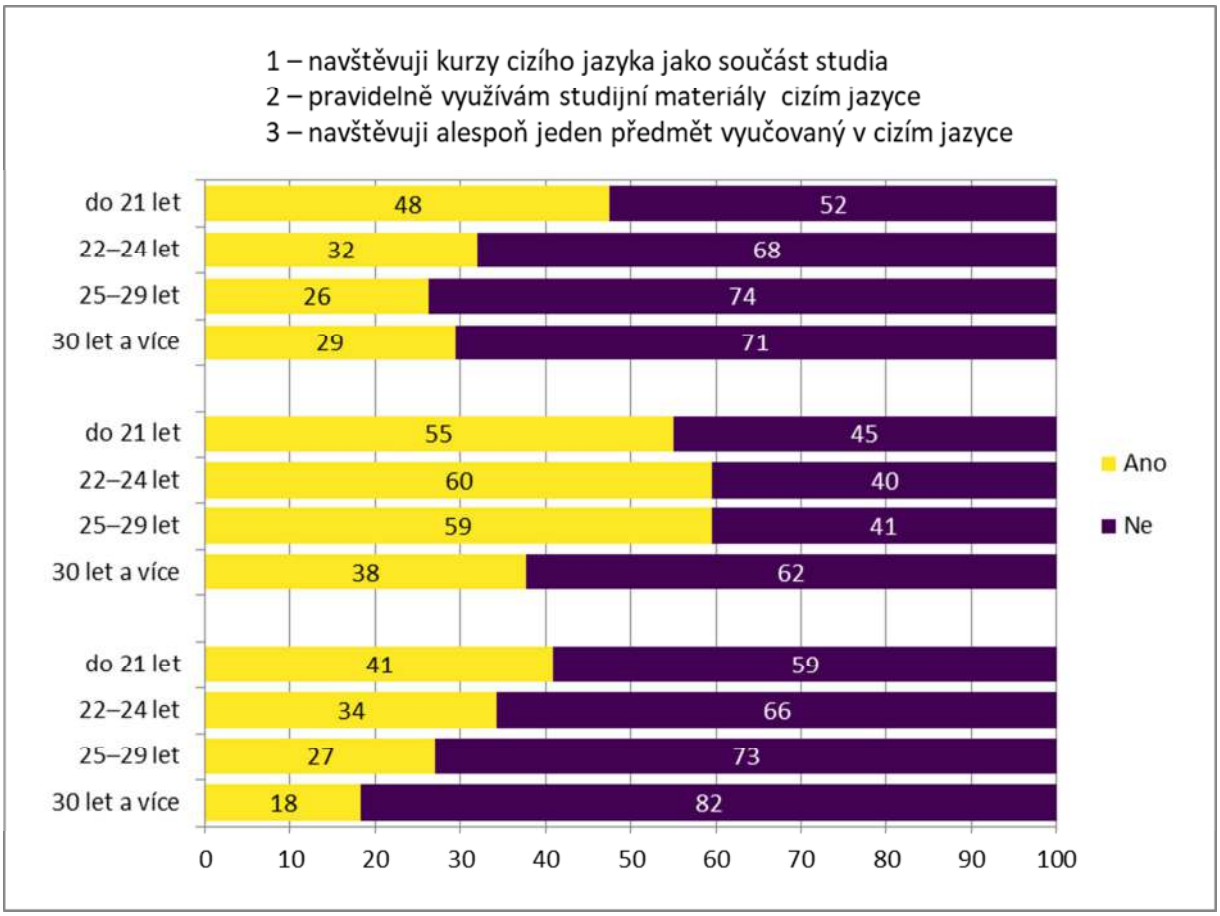

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Rozdíly mezi *muži a ženami* nejsou výrazné (viz graf 17). Výsledky výzkumu však ukazují, že muži jsou mírně aktivnější ve všech třech sledovaných oblastech týkajících se změny jazykových znalostí získaných během současného studia. Největší rozdíl mezi muži a ženami je v pravidelném využívání studijních materiálů v cizím jazyce, kde byl zaznamenán rozdíl deseti procentních bodů. Muži se zdají být v tomto ohledu sebevědomější. To, že dokážou používat častěji cizí jazyk během studia než ženy, koresponduje i s deklarovanou úrovní znalostí cizích jazyků. Muži deklarují jazykové znalosti ve vyšší míře než ženy.

Graf 17: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, pohlaví (v %)

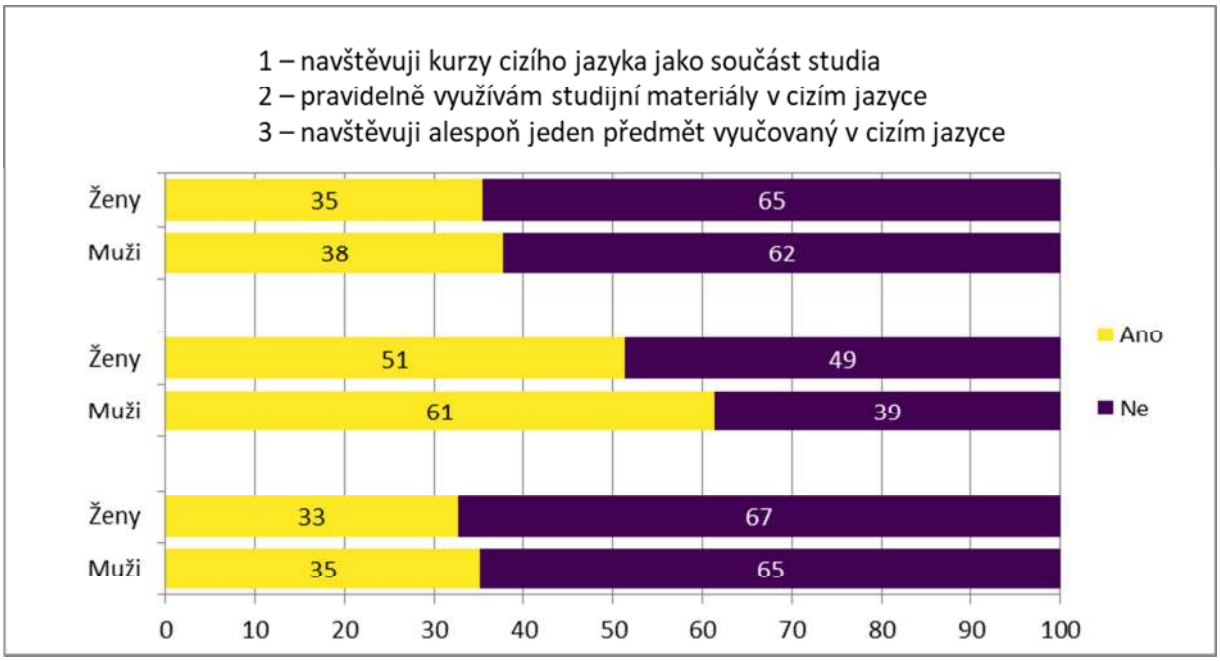

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů je na první pohled kritérium, které významně nerozdělovalo šetřený soubor. V případě kurzů cizího jazyka a předmětů vyučovaných v cizím jazyce se jednalo přibližně o jednu třetinu respondentů, kteří se těchto aktivit účastnili, bez rozdílů nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů. Souvislost je však evidentní mezi nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů a pravidelným využíváním studijních materiálů v cizím jazyce. Studující, jejichž rodiče měli vyšší dosažené vzdělání, častěji používali během studia materiály v cizím jazyce (viz tabulka 4). Tuto skutečnost je možné považovat za aktivní přístup ke studiu a do jisté míry koresponduje s reprodukcí vzdělanostních nerovností, konkrétně s přenosem vzdělanostních aspirací z rodičů na děti. Děti, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání, mají výrazně nižší vzdělanostní aspirace ve srovnání s dětmi vysokoškoláků (Prokop, 2019).

Tabulka 4: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (v %)

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů	Kurzy		Studijní materiály		Předmět	
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
ZŠ (ISCED 0–2)	34,9	64,7	43,8	55,3	36,2	61,9
SŠ (ISCED 3–4)	35,0	64,7	48,2	51,3	30,8	67,7
VŠ (ISCED 5–8)	37,6	62,1	62,9	36,7	35,7	63,1

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Existuje souvislost mezi *studovaným oborem* a studijními aktivitami spojenými s cizími jazyky. Ve všech třech sledovaných oblastech týkajících se změn jazykových znalostí, které respondenti získali během svého studia, nalézáme podobné vzorce. Zaprvé se jedná o respondenty, kteří studují obory Vzdělávání a výchova, Technika a stavebnictví, Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a Zdravotní a sociální péče. Tito studující jsou významně méně aktivní ve sledovaných oblastech. Zadruhé se jedná o respondenty vysokých škol, kteří studují obory Umění a humanitní vědy a dále Obchod. Tito studenti deklarují aktivní účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky. V tabulce (viz tabulka 3) jsou uvedené podíly respondentů v jednotlivých skupinách. Lze vysledovat, že nejvyšší aktivitu uváděli studující z oborů Umění a humanitní vědy, a naopak nejnižší respondenti z oborů Zemědělství. Největší rozdíl lze spatřit v případě absolvování předmětu vyučovaném v cizím jazyce, jedná se o 52 % studujících z oboru Umění a humanitní vědy a 16 % studujících ze skupiny oborů Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství, kteří odpověděli kladně. Vyjma výše uvedeného je třeba upozornit na studující oboru Přírodní vědy, matematika a statistika, u kterých byl zaznamenán významně nižší (25 %) podíl respondentů, kteří navštěvují předměty v cizím jazyce. Naopak je dobré poukázat na studující oboru Společenské vědy, kteří u této otázky uváděli významně častěji kladnou odpověď (viz tabulka 5).

Tabulka 5: Účast na aktivitách souvisejících s cizími jazyky, studijní obory (v %)

Studijní obory	Kurzy		Studijní materiály		Předmět	
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
Vzdělávání a výchova	30,6	69,4	30,6	69,4	31,8	68,2
Umění a humanitní vědy	46,4	53,6	46,4	53,6	52,2	47,8
Společenské vědy	38,1	61,9	38,1	61,9	46,2	53,8
Obchod, administrativa a právo	43,0	57,0	43,0	57,0	44,0	56,0
Přírodní vědy, mat. a statist.	37,2	62,8	37,2	62,8	25,9	74,1
ICT	37,6	62,4	37,6	62,4	37,3	62,7
Technika, stavebnictví	34,5	65,5	34,5	65,5	19,6	80,4
Zemědělství, lesn., ryb. a veter.	26,5	73,5	26,5	73,5	16,3	83,7
Zdravotní a sociální péče	26,7	73,3	26,7	73,3	21,0	79,0
Služby	33,7	66,3	33,7	66,3	26,4	73,6

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Výše uvedené výsledky související s cizojazyčnými aktivitami během studia na vysoké škole uvádíme ve spojitosti se změnou jazykových dovedností během studia na vysoké škole (viz tabulka 6), tak jak ji deklarovali samotní studující. Z celkového pohledu lze konstatovat, že přibližně třetina studujících zaznamenala částečné zlepšení svých jazykových dovedností a přibližně polovina studujících deklarovala, že nezaznamenala významnou změnu. Výsledné hodnoty, které se značně odlišují, byly zaznamenány především u studujících kombinované formy studia a studujících starších 30 let, kteří z více než poloviny uvedli, že se jejich úroveň cizího jazyka významně nezměnila. Jak již bylo uvedeno v této zprávě, více než polovina studujících kombinované formy je starší 30 let. Z tohoto důvodu vykazují tyto dvě sledované kategorie podobné výsledky. Porovnáme-li výsledné hodnoty v rozložení

podle studijního programu, tak se vyjímají studující magisterského studia (dlouhý magisterský program). Celkem 18 % z nich uvedlo, že se jejich znalosti během současného studia zhoršily, což je o polovinu více než u ostatních respondentů. V této souvislosti je vhodné připomenout, že více než polovina studentů dlouhých magisterských programů jsou studenti lékařských oborů a z více než čtvrtiny jsou to studenti práv. Oba dva obory, obzvlášť pak medicínské obory jsou náročné z hlediska studijní zátěže. Je velmi pravděpodobné, že z důvodu vysoké studijní zátěže na těchto oborech je opomíjeno studium cizích jazyků. Z výzkumu není patrné, zda je důvod na straně vysokých škol, které studium cizích jazyků dostatečně nepodporují nebo zda studenti nemají časovou kapacitu na jiné studium než studium odborných předmětů. Analýza podle studijních oborů dále poukázala na to, že zhoršení znalosti cizího jazyka dále uvedli studující oborů Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a Vzdělávání a výchova. Naopak největší zlepšení uvedli studenti Umění a humanitních věd (20,4 %) a dále studenti Společenských věd (15 %). Je vhodné zmínit, že 10 % studujících Přírodních věd, matematiky a statistiky a Techniky, stavebnictví uvedlo zhoršení znalostí jazykových znalostí a zároveň jen přibližně 7 % z těchto studentů uvedlo výrazné zlepšení. U studujících těchto studijních oborů je vidět prostor pro zlepšení jazykových dovedností.

Tabulka 6: Změna znalosti cizího jazyka během současného studia, vybrané kategorie (v %)

Sledované kategorie	Výrazně zlepšila	Částečně zlepšila	Významně nezměnila	Zhoršila
Bc.	9,6	32,3	49,5	8,6
Mgr.	6,5	26,6	48,8	18,1
NMgr.	13,7	33,5	43,9	8,9
Prezenční	10,8	32,9	45,4	10,9
Kombinované	8,2	27,1	61,2	3,6
Do 21 let	8,2	32,3	49,2	10,3
22–24 let	11,0	33,1	44,5	11,4
25–29 let	12,6	30,5	47,4	9,5
30 let a více	12,3	29,5	56,7	1,6
Vzdělávání a výchova	9,2	25,8	52,6	12,3
Umění a humanitní vědy	20,4	33,7	39,3	6,6
Společenské vědy	15,0	40,3	38,4	6,3
Obchod, administrativa a právo	10,8	37,5	44,6	7,1
Přírodní vědy, mat. a statist.	7,7	34,7	47,4	10,1
ICT	8,0	35,5	51,6	4,8
Technika, stavebnictví	7,6	30,0	51,6	10,8
Zemědělství, lesn., ryb. a veter.	5,8	26,6	52,6	15,0
Zdravotní a sociální péče	6,1	22,2	53,8	17,9
Služby	10,1	28,2	53,7	7,9

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Kontext: Mobilita je jedním z hlavních cílů politik v oblasti vysokoškolského vzdělávání EU. Evropská komise vydala v posledních desetiletích řadu dokumentů, kde zdůrazňuje význam mezinárodní mobility ve vzdělávání. Členské země tak přijímají různá opatření, která mají usnadnit a podpořit mobilitu mladých lidí ve vzdělávání. Studenti i zaměstnanci vysokých škol nejčastěji vyjíždějí na své zahraniční pobyty právě díky programům Evropské komise, především programu Erasmus+.

Jedním z důležitých kroků bylo vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, jež byl zřízen v rámci Boloňského procesu. Hlavním cílem Boloňského procesu bylo a je propojení národních vzdělávacích systémů evropských zemí. Cílem je zachovat diverzitu národních systémů (a jednotlivých vysokých škol) a zvýšit jejich vzájemnou prostupnost[19]. Zahraniční mobilita studentů byla zmíněna jako hlavní cíl v několika komuniké v rámci celé historie Boloňského procesu (viz Londýnské, Lovaňské, Bukurešťské a Jerevanské komuniké)[20]

V rámci šetření Eurobarometr (2018), který se zaměřil na Evropany ve věku 15–30 let, se ukázalo, že více než 90 % respondentů považuje za důležité mít možnost vyjet do zahraničí studovat[18].

EUROSTUDENT VII: V této kapitole se zaměříme na jazykové dovednosti ve vztahu k plánům na zahraniční mobilitu studentů EUROSTUDENT VII. Data o zahraniční mobilitě respondentů šetření EUROSTUDENT VII nejsou použitelná, protože v dotazníku byl použitý chybný filtr. Na zahraniční mobilitu byli tázáni jen ti, kteří uvedli, že absolvovali během studia nějakou stáž. Z tohoto důvodu nebudou informace týkající se krátkodobých zahraničních pobytů, které studenti absolvovali, v této zprávě uvedeny.

4.1 Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt

V šetření EUROSTUDENT VII bylo zjišťováno, jaký byl ze strany studujících zájem o zahraniční studijní pobyt (jeden nebo více semestrů). Respondenti měli dvě možnosti souhlasných odpovědí – zaprvé mohli uvést, zda se právě na takový pobyt připravují nebo zda zahraničním studijním výjezdu zatím jen uvažují. Celkem se aktuálně v době šetření EUROSTUDENT VII připravovalo na výjezd do zahraničí 7,7 % respondentů, 30,3 % respondentů zatím nepodniklo žádné přípravné kroky, ale mají v úmyslu vycestovat, a 62,1 % respondentů neplánuje žádný takový pobyt (viz tabulka 7).

18 https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2186

19 http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2

20 http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Jakub/bologna/Bolonska_deklarace_1999_EN.pdf
http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf
http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf
http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Leuven_Louvain_la_Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf
http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2007_London_Communique_English_588697.pdf

Tabulka 7: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, celkem (v %)

Zájem o zahraniční pobyt	Právě se na takový pobyt připravuju.	Zatím jsem nepodnikl/a žádné přípravné kroky, ale můj záměr je vyjet na takový pobyt.	Neplánuji, že vyjedu na takový pobyt.
Celkem	7,7	30,3	62,1

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Porovnáme-li data ze šetření podle *studijního programu*, je zřejmé, že nejméně často plánují pobyt v zahraničí studující dlouhého magisterského programu. Respondenti bakalářských a magisterských (navazujících) programů odpovídali velice podobně (viz tabulka 8).

Tabulka 8: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, typ studijního programu (v %)

Typ studijního programu	Právě se na takový pobyt připravuju	Zatím jsem nepodnikl/a žádné přípravné kroky, ale můj záměr je vyjet na takový pobyt	Neplánuji, že vyjedu na takový pobyt
Bc.	7,3	35,1	57,6
Mgr.	9,0	15,6	75,4
NMgr.	6,9	35,2	57,9

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Odpovědi respondentů se značně liší podle *formy studia.* Téměř 90 % studujících kombinovaného studia neplánuje krátkodobý zahraniční studijní pobyt, zatímco 43 % studujících prezenční formy studia se aktivně připravuje nebo takový pobyt plánuje (viz graf 18). Zde se opět projevuje efekt věku a s tím spojené nižší sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka u respondentů starších než 30 let. Nepochybně se zde také projevuje faktor rodinných a pracovních povinností.

Graf 18: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, forma studia (v %)

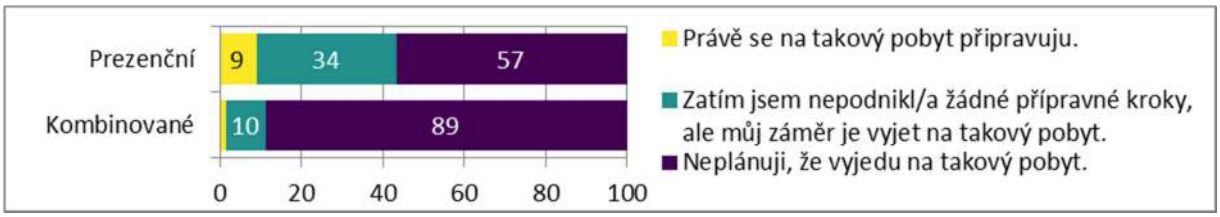

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Věk do značné míry předurčuje, do jaké míry respondenti plánují studijní pobyt v zahraničí. Závislost na věku je zobrazena v níže uvedeném grafu (viz graf 19). Zatímco 90 % respondentů starších 30 let takový pobyt neplánuje, resp. 8 % plánuje, tak u osob mladších 21 let je to 47 %, resp. 45 %. V době šetření se nejvíce aktivně připravovala na výjezd do zahraničí skupina respondentů ve věku 22-24 let, což může souviset s tím, že se tato skupina osob stihla během svého studia zorientovat v nabídce zahraničních studijních pobytů a rozhodnout se pro konkrétní pobyt.

Graf 19: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, věk (v %)

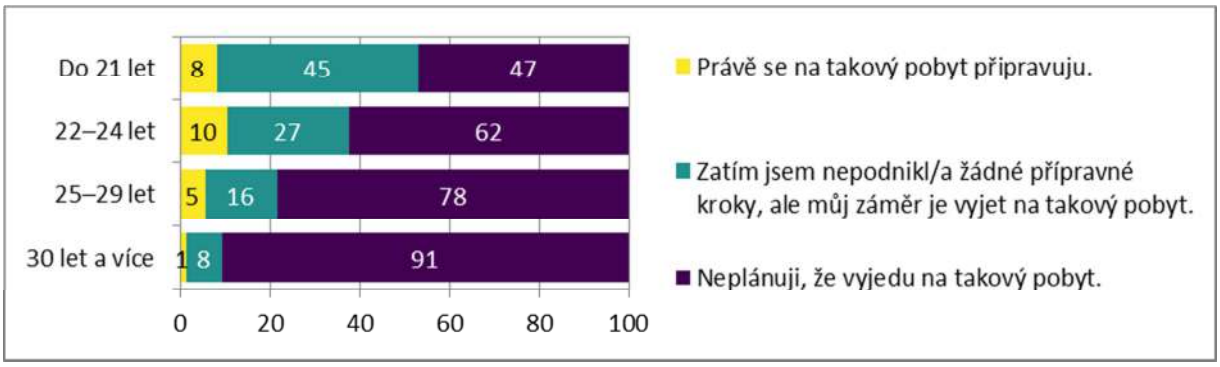

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

V rozhodování o zahraničním studijním pobytu hraje významnou roli *rodinné zázemí* respondentů. Nejvýrazněji se od skupiny respondentů odděluje skupina studujících, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání. Tito studující jsou nejaktivnější v případě přípravy na studijní zahraniční pobyt. Necelých 10 % z nich se připravuje aktivně a 35 % z nich má v úmyslu vycestovat na studijní pobyt do zahraničí (viz graf 20).

Graf 20: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, rodinné zázemí (v %)

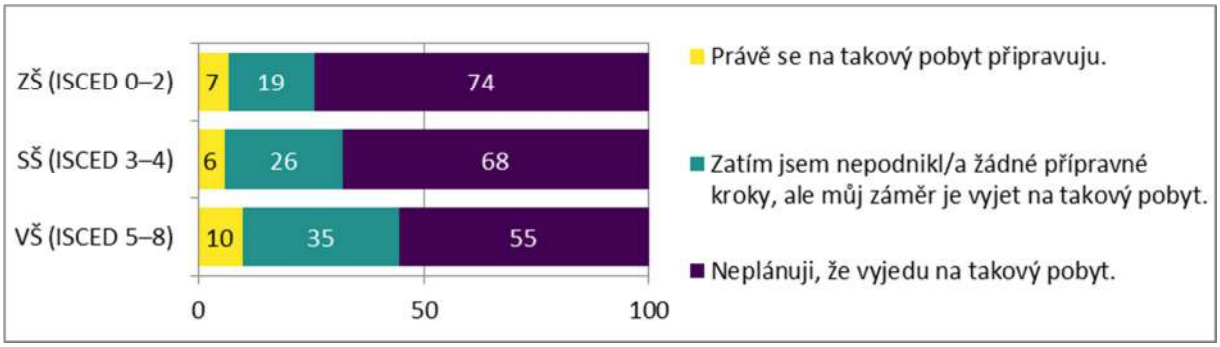

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Graf 21: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, hodnocení finanční situace rodičů (v %)

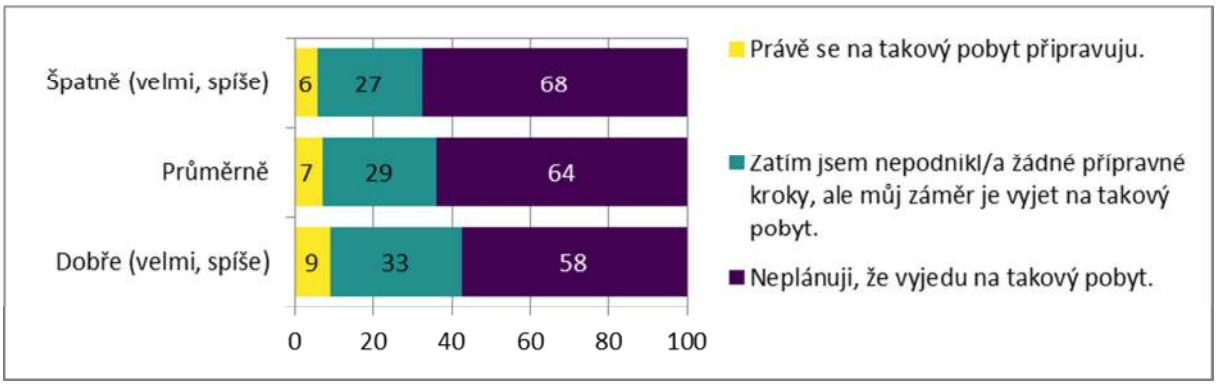

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Nejen vzdělání rodičů, ale i ekonomická situace rodiny má vliv na zájem studentů o krátkodobý zahraniční pobyt. I v tomto případě existuje přímá úměra mezi sledovanými proměnnými. Tedy, čím lépe ohodnotili respondenti šetření finanční situaci svých rodičů/pěstounů, tím častěji uváděli, že se

chystají na krátkodobý zahraniční pobyt. Je zřejmé, že finančně zajištění rodiče mohou své děti spíše podpořit v takovém rozhodnutí (viz graf 21).

Srovnání dat podle typu *studijního oboru* je zobrazeno níže v grafu (viz graf 22). V době šetření se na studijní zahraniční pobyt aktivně připravovalo nejvíce studujících ze skupiny Umění a humanitní vědy a Společenské vědy, bylo jich více než 10 %. Až na výjimky lze konstatovat, že třetina studujících má v úmyslu vycestovat na studijní pobyt do zahraničí. Výjimku tvoří studující oborů Vzdělávání a výchova, Zdravotní a sociální péče a Služby. Jedná se o skupiny studijních oborů, ve kterém více než dvě třetiny respondentů uvedly, že neplánují žádný takový pobyt.

Graf 22: Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt, studijní obory (v %)

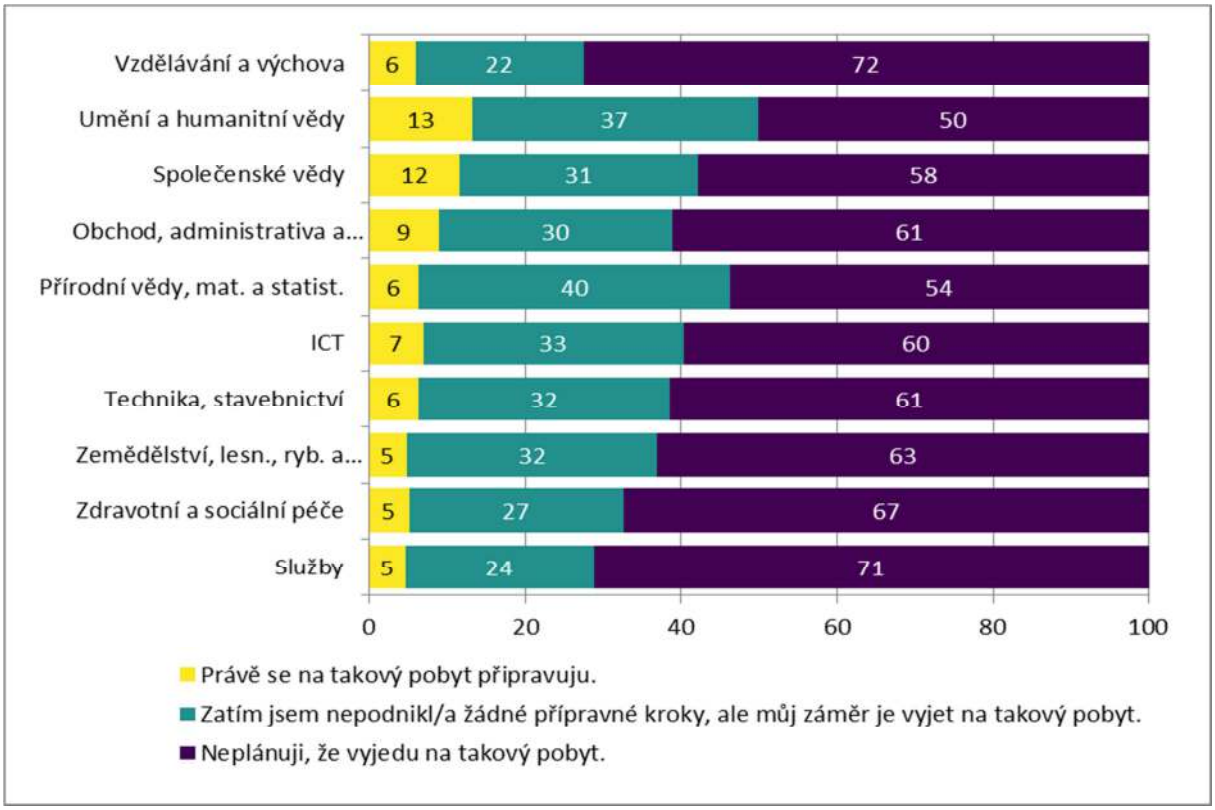

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

4.2 Nedostatečné znalosti cizího jazyka jako překážka pro zahraniční studijní pobyty

Další otázka, která byla zkoumána v souvislosti se zahraniční mobilitou, byla analýza dat nedostatečných znalostí cizího jazyka, které mohou být případnou překážkou pro zahraniční studijní pobyt. Respondenti měli možnost označit jednu nebo více ze 13 uvedených skutečností, které pro ně přestavují překážku při rozhodování o zahraničním studijním pobytu. Nejvýznamnější překážkou pro zahraniční studijní pobyt je odloučení od partnera a dětí (28,3 %), dalšími jsou finanční náklady (27,2 %) a ztráta placeného zaměstnání (22 %). Nedostatečné znalosti cizího jazyka byly šestou nejčastější překážkou, označilo ji 15,6 % studujících (viz tabulka 9). Ve srovnání s minulým šetřením EUROSTUDENT VI nedošlo k zásadním změnám – na prvních třech místech byly respondenty

označeny stejné skutečnosti a nedostatečné znalosti cizího jazyka uvedlo jako překážku 18,2 % respondentů (Fischer, Vltavská a kol., 2016).

Tabulka 9: Překážky pro zahraniční studijní pobyt, „velká překážka“, EUROSTUDENT VI, VII (v %)[21]

Překážky pro zahraniční studijní pobyt	EUROSTUDENT VI	EUROSTUDENT VII
Odloučení od partnera, dětí	31,1	28,3
Další finanční náklady	30,8	27,2
Ztráta placeného zaměstnání	23,5	22,0
Problémy s uznáváním výsledků zahraničního studia v ČR	18,3	20,6
Náročné začleňování zahraničního studia do domácího studijního programu	18,0	19,9
Nedostatečné znalosti cizího jazyka	*18,2*	*15,6*
Odloučení od vlastního společenského okruhu	–	15,2
Očekávaný malý přínos pro mé studium v ČR	12,9	12,8
Nedostatek motivace	12,0	12,4
Malá informovanost ze strany VŠ	6,8	8,7
Problémy s omezením vstupu do vybrané země (víza, povolení k pobytu)	4,7	5,2
Omezená kapacita mobilitního programu	6,9	5,1
Moje zdravotní problémy	3,9	3,5
Omezený přístup na vybrané školy	7,7	–

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Rozložení respondentů podle toho, jak vnímají své jazykové dovednosti jako možnou překážku případného studijního zahraničního pobytu, je uvedeno níže v grafu (viz graf 23). Pozitivně lze zaprvé hodnotit, že pro více než polovinu studujících (54,1 %) je cizí jazyk malá nebo žádná překážka pro zahraniční studijní pobyt. Zadruhé, podíly respondentů v prvních třech kategoriích (cizí jazyk je překážka) se oproti šetření EUROSTUDENT VI snížily. Zatímco pro respondenty v šeření EUROSTUDENT VI byly znalosti cizího jazyka velkou a větší překážkou v 35,5 %, tak v současném šetření EUROSTUDENT VII to bylo v 30,1 % případů. Největší rozdíl je patrný v kategorii žádná překážka, rozdíl tvoří přibližně 10 procentních bodů.
Výsledky šetření analyzované v závislosti na vybraných faktorech vykazují podobné tendence, které byly uvedeny v předchozích kapitolách. Největší rozdíly jsou zřejmé u proměnných forma studia, věk studujících, pohlaví, rodinné zázemí a studijní obory.

Graf 23: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, EUROSTUDENT VI, VII (v %)

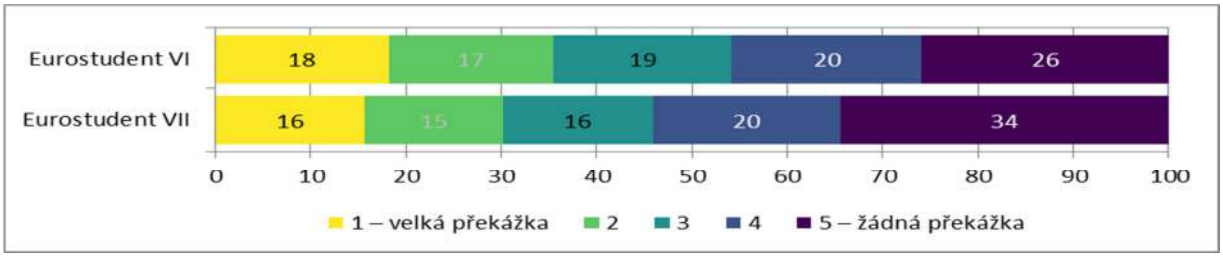

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

[21] Skutečnost „Odloučení od vlastního společenského okruhu“ nebyla uvedena v šetření EUROSTUDENT VI a skutečnost „Omezený přístup na vybrané školy“ nebyla uvedena v šetření EUROSTUDENT VII.

Rozdíly v rozložení podle typu *studijního programu* nejsou tolik výrazné (více viz tabulka 10). Lze vysledovat, že znalost cizího jazyka jako překážka pro zahraniční pobyt je největší u studentů bakalářského programu (16,3 %), což je o jeden procentní bod více než u studujících dlouhý magisterský program a o 3,5 procentního bodu více než u studujících navazujícího magisterského programu.

Tabulka 10: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, typ studijního programu (v %)

Typ studijního programu	1 – velká překážka	2	3	4	5 – žádná překážka
Bc.	16,3	14,6	16,1	19,7	33,4
Mgr.	15,4	14,1	15,2	18,5	36,9
NMgr.	12,8	15,1	15,7	21,6	34,9

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Podobně jako v předchozích kapitolách, i v této podkapitole je možné vysledovat rozdíl *podle formy studia*, tj. mezi studujícími prezenčního a kombinovaného studia. Největší rozdíl (deset procentních bodů) byl zaznamenán u studujících, kteří uvedli, že cizí jazyk je pro něj velkou překážkou (viz graf 24).

Graf 24: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, forma studia (v %)

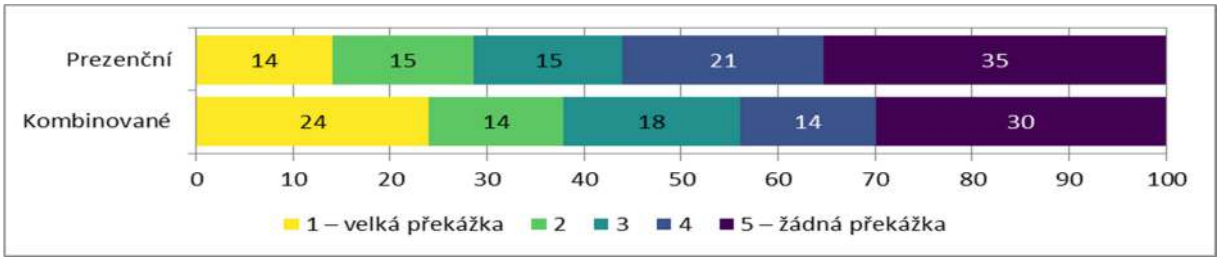

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Rozdíly byly zaznamenány mezi *muži a ženami*, s tím, ženy vnímají ve větší míře nedostatečnou úroveň svých jazykových dovedností jako překážku pro vycestování než muži. Téměř 40 % mužů uvedlo, že jazykové dovednosti pro ně nejsou překážkou v souvislosti s možností vycestovat do zahraničí (viz graf 25).

Graf 25: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, muži a ženy (v %)

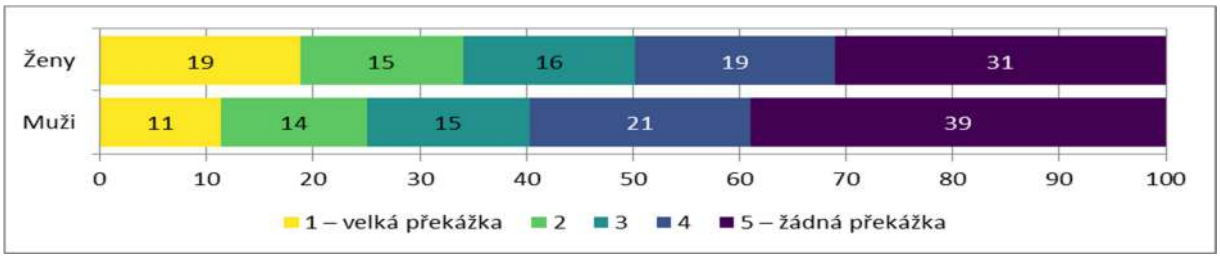

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Věk respondentů je relativně významný faktor, který má vliv na to, jak respondenti hodnotili své znalosti cizího jazyka. Podobně jako v celé zprávě je největší rozdíl zřejmý mezi skupinou respondentů do věku 29 let a skupinou respondentů ve věku 30 let a více. Ve druhé zmiňované je

27,4 % studujících, jež uvedli, že cizí jazyk je pro ně velká překážka (viz graf 26). U studujících do 29 let je patrné, že s věkem narůstají znalosti a jistota, že jazyk nebude žádnou překážkou ve vycestování do zahraniční na studijní pobyt.

Graf 26: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, věk (v %)

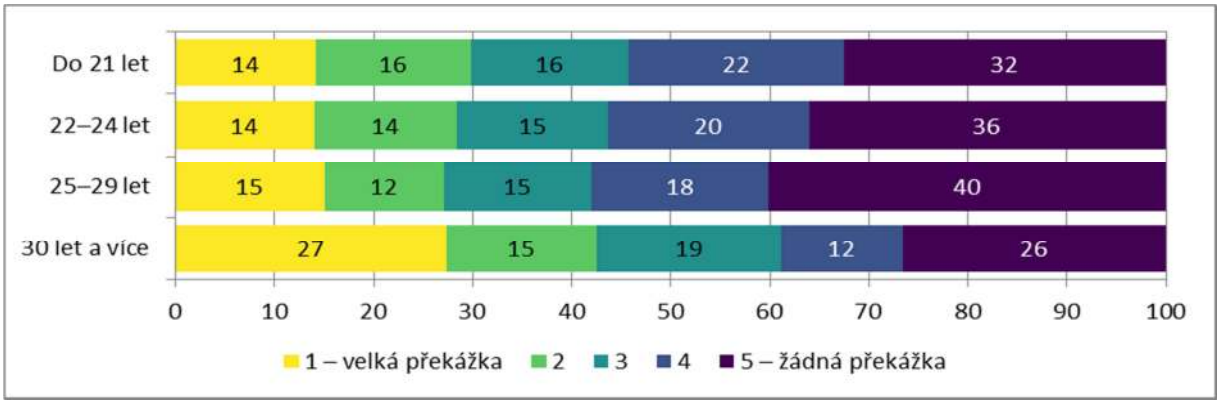

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Rodinné zázemí významně ovlivňuje to, jak respondenti hodnotili svou znalost cizího jazyka jako překážku pro zahraniční studijní pobyt. Níže v grafu (viz graf 27) je uvedena závislost mezi nejvyšším dokončeným vzděláním rodičů a subjektivním hodnocením jazykových znalostí jako překážky. S nižším dokončeným vzděláním rodičů se znalost cizího jazyka jeví jako větší překážka při rozhodování o zahraničním studijním pobytu. Více než třetina studujících, jejichž rodiče mají nejvyšší dokončené základní vzdělání, uvedla, že jazyk je velkou překážkou, zatímco 11 % studujících, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání, vnímají znalost cizího jazyka jako velkou překážku. Druzí jmenovaní v 60 % uvedli, že cizí jazyk je pro ně menší anebo žádná překážka pro studijní pobyt v zahraničí. Z výše uvedeného vyplývá, že rodiče s vyšším vzděláním si častěji uvědomují význam jazykových znalostí pro osobní i profesní rozvoj jejich dětí.

Graf 27: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (v %)

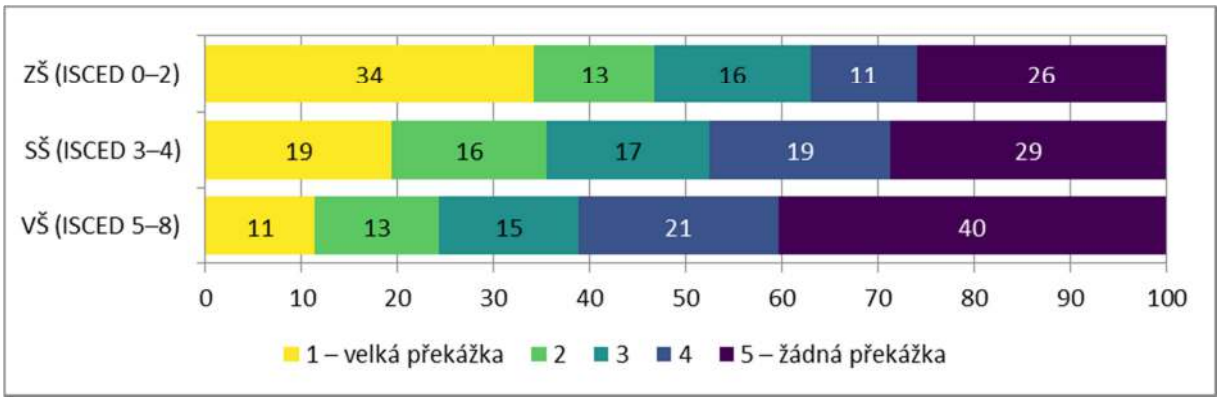

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Obavu vycestovat do zahraničí kvůli nedostatečné znalosti cizího jazyka uvedli především studenti oborů Vzdělání a výchova, Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a Zdravotní a sociální péče. Více než pětina z těchto respondentů uvedla cizí jazyk jako velkou překážku. Nejmenší obavy z pobytu v zahraničí kvůli znalostem cizího jazyka mají studenti Informační a komunikační

technologie. Ti téměř v polovině případů uvedli, že jazyk pro ně není žádnou překážkou (viz graf 28). Znalost cizího jazyka jako překážku ve vycestování nevnímají tak silně také studenti oborů Společenské vědy, Umění a humanitní vědy a Přírodní vědy, matematika a statistika.

Graf 28: Jazykové dovednosti jako překážka pro zahraniční mobilitu, studijní obory (v %)

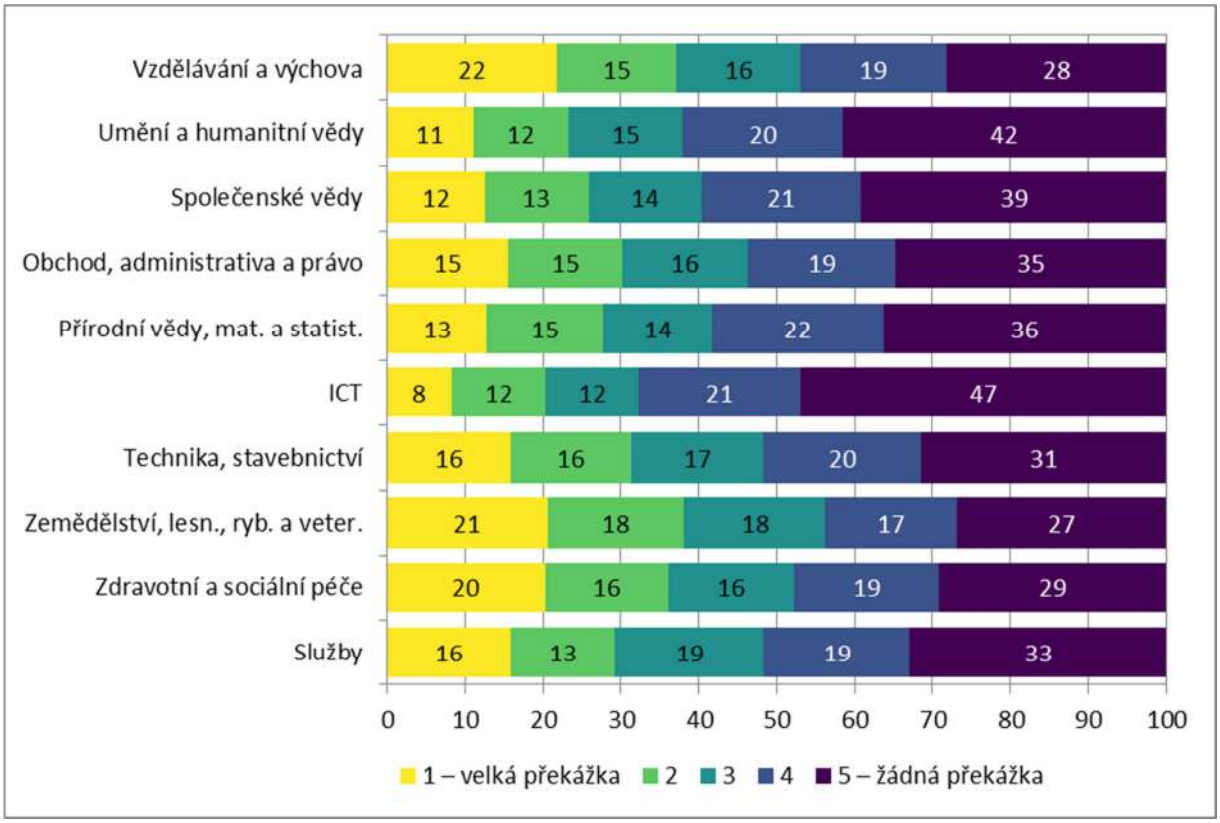

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Analýza dat ze šetření EUROSTUDENT VII uvedená v předchozích kapitolách umožnila identifikovat několik tematických oblastí, které souhrnně označujeme jako nerovnosti:

- generační/věková nerovnost;
- nerovnost mezi muži a ženami;
- sociální nerovnosti;
- oborová nerovnost/diference.

Do analýzy dat byla zahrnuta také otázka týkající se respondentů se specifickými potřebami. Jedná se o oblast, jíž šetření EUROSTUDENT věnuje pozornost. V aktuálním analyzovaném souboru EUROSTUDENT VII nebyly zaznamenány žádné významné rozdíly mezi respondenty se specifickými potřebami a bez nich[22].

5.1 Generační/věková nerovnost

Výsledky šetření EUROSTUDENT VII poukázaly na to, že výsledné hodnoty týkající se jazykových dovedností jsou významně odlišné v závislosti na věku respondentů. Nejvýrazněji se v rámci souboru odlišuje věková skupina respondentů starších 30 let.

Tento fakt koresponduje s výzkumy, které byly provedeny Evropskou unií (Eurobarometr, AES)[23], z nichž vyplývá, že s rostoucím věkem se jazykové dovednosti jednotlivců mění, resp. jsou v porovnání s mladšími generacemi horší. Výsledky šetření Eurobarometr (European Commission, 2012) ukazují, že ve sledovaných zemích 37 % lidí ve věku 15–24 let má znalosti dvou cizích jazyků, na rozdíl od 17 % osob ve věku 55 let a více. Mladí lidé také lépe hodnotí svoji úroveň znalostí anglického jazyka. Celkem 27 % osob ve věku 15–24 let uvedlo, že mají dobrou znalost angličtiny, ve srovnání s 15 % osob ve věku 55 let a více[24].

Jak již bylo uvedeno výše, výsledky EUROSTUDENT VII jasně ukazují rozdíly mezi dvěma věkovými skupinami, a to mezi studujícími mladšími 29 let a studujícími ve věku 30 let a více. Výsledné hodnoty dokreslují vývoj změn ve výuce cizích jazyků na školách v České republice v nedávné době. Strukturální a systémové reformy školství probíhaly v České republice především od roku 1995 (Novotná, 2007) a projevily se samozřejmě i ve výuce cizích jazyků. Během tohoto období docházelo k přesouvání výuky cizích jazyků do nižších ročníků na prvním stupni základní školy a zvyšoval se také minimální počet hodin výuky cizího jazyka týdně. Kvantita i kvalita znalostí cizího jazyka respondentů ve věku 30 let a více je znatelně horší než u mladších věkových skupin. Zatímco přibližně jedna pětina respondentů ve věku 29 let a méně deklarovala, že ovládá dobře jeden jazyk (včetně mateřského jazyka), tak jeden jazyk ovládají dvě pětiny respondentů ve věku 30 let a více (viz graf 3). Kromě toho studující ve věku 30 let a více uváděli častěji než mladší studující úroveň cizího jazyka A2, B1 a B2, a naopak méně často úroveň C1 (rozdíl přibližně 15 procentních bodů oproti ostatním věkovým kategoriím.

[22] Studentům se specifickými potřebami se bude věnovat jeden z dalších textů prezentujících hlavní výsledky šetření Eurostudent VII.
[23] https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/adult-education-survey
https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/be-heard/eurobarometer
[24] Eurobarometr – jedná se o pravidelné průzkumy veřejného mínění ve všech členských státech EU. V roce 2005 a 2012 byl proveden zvláštní výzkum o Evropanech a jejich jazycích.

Výsledné hodnoty úrovně jazykových znalostí v rozložení podle věku reflektují používání cizích jazyků během studia. V této části šetření bylo sledováno, do jaké míry respondenti a) navštěvují kurzy cizího jazyka jako součást studia, b) pravidelně využívají studijní materiály v cizím jazyce a c) navštěvují alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce. První sledovanou otázku (kurzy cizího jazyka) je možné vnímat jako další aktivitu studujících pro zlepšení jazykových znalostí a z výsledků vyplývá, že jednoznačně nejaktivnější jsou studující do 21 let. Mezi dalšími respondenty nejsou tak výrazné rozdíly (viz graf 22). Na druhou a třetí sledovanou otázku (studijní materiály a předměty v cizím jazyce) je možné nahlížet dvěma způsoby. Zaprvé, pravidelným používáním jazyka studiem cizojazyčných materiálů a navštěvováním předmětů v cizím jazyce si studující zdokonalují své znalosti. Zadruhé lze z odpovědí na tyto otázky vysledovat, do jaké míry jsou studující schopni využít své jazykové znalosti. U těchto dvou otázek jsou patrné rozdíly podle věku. Studující mladší 29 let využívají studijní materiály v cizím jazyce v 55–60 % případů, zatímco studující ve věku 30 let a více uvádějí, že tyto materiály používá 38 % z nich. U odpovědí na třetí otázku – předměty vyučované v cizím jazyce – je patrná závislost na věku. Čím starší je respondent, tím méně často navštěvoval alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce (viz graf 22). Absolvovat předměty v cizím jazyce vyžaduje vyšší úroveň znalosti jazyka. Nejnižší byla zaznamenána právě u studujících starších 30 let.

Věková hranice 30 let rozděluje soubor respondentů šetření na dvě části, pokud jde o úroveň znalostí cizího jazyka.

Úroveň jazykových znalostí v rozložení podle věku se také odráží v přípravě na možný zahraniční studijní pobyt. V této části o zahraničních studijních pobytech byly sledovány tři otázky: a) jestli se respondenti připravují na krátkodobý zahraniční studijní pobyt, b) do jaké míry jsou jazykové znalosti překážkou pro zahraniční studijní pobyt a c) zda absolvovali stáž. V rozložení podle věku platí, že s věkem narůstá počet studentů, kteří absolvovali nějakou stáž, až na věkovou skupinu studujících ve věku 30 let a více. Respondenti této věkové kategorie jsou z velké části studenty kombinované formy studia, tj. velmi často ti, kdo pracují na plný úvazek nebo lidé na rodičovské dovolené. S věkem se také mění to, zda se studující připravují nebo plánují vyjet na zahraniční studijní pobyt. Zatímco 90 % respondentů starších 30 let takový pobyt neplánuje, resp. 8 % plánuje, tak u osob mladších 21 let je to 47 %, resp. 45 %. Úroveň znalostí cizího jazyka je vnímáno u 27 % osob ve věku 30 let a více jako velká překážka, zatímco u ostatních respondentů je to přibližně 15 %. Přestože většina studentů věkové kategorie 30 let a více neuvažuje o vycestování do zahraničí z jiných důvodů, je zřejmé, že znalosti cizího jazyka by byly v případě pobytu v zahraničí vnímány jako limitující faktor.

5.2 Nerovnost mezi muži a ženami

Téměř ve všech sledovaných oblastech šetření EUROSTUDENT VII byly zjištěny rozdíly v jazykových dovednostech mezi muži a ženami. Rozdíly v porovnání mezi pohlavími nebyly příliš výrazné, ale byly zaznamenány, a to ve prospěch mužů. Je to zajímavé zjištění, které v některých ohledech nekoresponduje s výsledky EUROSTUDENT VI – „Jazyková vybavenost se neliší podle pohlaví“[25] – a ani s výsledky šetření AES (šetření o vzdělávání dospělých)[26]. V rámci tohoto šetření nebyly v roce 2016 zjištěny téměř žádné rozdíly mezi muži a ženami, co se týče úrovně jazykových dovedností. Pokud byly nepatrné rozdíly zjištěny, tak ve prospěch žen. Podíl mužů, kteří neznají žádný nebo jeden cizí jazyk, byl mírně vyšší (shodně 36,1 %) než podíl žen (34,8 %, resp. 34,3 %) a zároveň bylo zjištěno,

[25] http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/eurostudent-vi

[26] Je nutno vzít v potaz, že šetření AES je provedeno na vzorku populace osob ve věku 18–69 let.

že znalost dvou cizích jazyků, resp. tří a více cizích jazyků byla zaznamenána lepší u žen (22,1, resp. 8,9 %) než u mužů (19,9 %, resp. 7,9 %) (European Commision/Eurostat, 2019a). Jestli jde o změnu trendu, není v tuto chvíli jasné, ale stojí za dodatečné analýzy.

Výsledky EUROSTUDENT VII pro Českou republiku vypovídají o tom, že převažuje podíl žen, které znají pouze jeden jazyk (včetně mateřského). Jedná se o čtvrtinu dotazovaných respondentek. Podíl mužů se znalostí dvou jazyků (včetně mateřského) je o pět procentních bodů vyšší než u žen. Genderové rozdíly nejsou v případě porovnání znalostí ve třech a více jazycích (včetně mateřského – viz graf 5).

Muži jednoznačně hodnotí výše úrovně vlastních jazykových znalostí. Jak muži, tak ženy nejčastěji uvedli u cizího jazyka, který ovládají nejlépe, jazykovou úroveň B2 (39 %, resp. 41 %). Ženy však častěji než muži uváděly úroveň B1 (21 %, resp. 14 %). A naopak muži častěji než ženy uváděli úroveň znalosti cizího jazyka C1 (35 %, resp. 28 %) a C2 (7 %, resp. 4 %).

Tato základní fakta o jazykových znalostech odrážejí to, do jaké míry studující používají cizí jazyky během studia. Muži častěji než ženy využívají studijní materiály v cizím jazyce (rozdíl deseti procentních bodů) a častěji navštěvují alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce (rozdíl tří procentních bodů). Nepatrný rozdíl byl také zaznamenán v případě návštěvy kurzů cizího jazyka jako součásti studia, i zde jsou aktivnější muži než ženy (rozdíl tří procentních bodů). Muži se zdají být v tomto ohledu sebevědomější, což koresponduje s tím, že deklarují ve vyšší míře lepší jazykové znalosti než ženy.

Mezinárodní klasifikace jazykových úrovní (angl. CEFR) umožňuje srovnat jazykové dovednosti. Analýza dat z šetření Eurostudent VII ukázala, že:

- ženy i muži nejčastěji deklarovali znalosti cizího jazyka na úrovni B2;
- muži častěji než ženy deklarovali úroveň C1 a C2, zatímco ženy častěji uváděly úroveň B1 a B2.

Výše uvedené rozdílné hodnocení úrovně znalosti cizích jazyků zajisté souvisí s tím, zda vnímají respondenti EUROSTUDENT VII cizí jazyk jako překážku pro zahraniční studijní pobyt. Podíl žen, které vnímají vlastní znalost cizího jazyka jako překážku pro vycestování, byl větší (o osm procentních bodů) než u mužů a zároveň podíl žen, jež uvedly, že cizí jazyk nevnímají jako žádnou překážku, byl o osm procentních bodů nižší než u mužů (31 %, resp. 39 %).

V předchozích kapitolách jsme poukazovali na to, že se jedná o subjektivní hodnocení vlastní úrovně znalosti cizího jazyka. Některé zahraniční studie uvádějí, že muži hodnotí v některých situacích svůj výkon lépe než ženy (Exley, Kessler, 2019; Beyer, Bowden, 1997). Nelze však jednoznačně tvrdit, že výsledky žen jsou dány jejich sklonem k podhodnocování vlastních schopností. Problematika genderu v této oblasti je velmi komplexní (Bertrand, 2011; Lundeberg, Fox, Puncochar, 1994).

5.3 Sociální nerovnosti

Šetření EUROSTUDENT VII nabízí možnost zkoumat soubor dat také v souvislosti s tím, z jakého rodinného zázemí respondenti pocházejí. V této zprávě byla posuzována deklarovaná jazyková znalost v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání rodičů a z výsledků je patrné, že se jedná o významný faktor.

Téměř ve všech sledovaných oblastech byla zjištěna závislost úrovně jazykových znalostí na nejvýše dosaženém vzdělání rodičů, a to tak, že úroveň jazykových dovedností rostla úměrně s dosaženým

vzděláním rodičů. Významně více studentů z vysokoškolsky vzdělaných rodin uvedlo dobrou nebo velmi dobrou znalost tří a více jazyků (35 %) a jen 15 % z nich uvedlo, že zná jen jeden jazyk (pozn.: včetně mateřského jazyka). Znalost jednoho jazyka uvedla naopak jedna třetina respondentů rodičů se základním vzděláním (viz graf 4).

Významný rozdíl mezi respondenty nebyl zjištěn jen v počtu cizích jazyků, které ovládají, ale také v dosažené úrovni. Studující z rodin s nižším dosaženým vzděláním než vysokoškolským uváděli častěji jazykovou úroveň A2 a B1 a méně často úroveň B2 a C2. Velmi zajímavé jsou deklarované hodnoty úrovně C2 (8 %) studujících z rodin s nejnižším dosaženým základním vzděláním. Tyto hodnoty jsou téměř identické jako u studujících z rodin vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Může se jednat o náhodný výsledek ovlivněný menším počtem respondentů této kategorie. Je však samozřejmě možné, že se jedná o část respondentů, která vystoupila z kulturního vzorce dané rodiny a má jiné životní a vzdělanostní aspirace.

Studující z rodin s nižším dosaženým vzděláním než vysokoškolským uváděli častěji jazykovou úroveň A2 a B1 a méně často úroveň B2 a C2.

Z dalších výsledků o používání cizích jazyků během studia vyplývá, že vliv nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů není natolik významným faktorem. Studující téměř bez rozdílu rodinného zázemí navštěvují kurzy cizího jazyka a předměty vyučované v cizím jazyce. Rozdíly jsou patrné pouze u pravidelného využívání studijních materiálů v cizím jazyce – zde jsou aktivnější respondenti z vysokoškolsky vzdělaných rodin (viz tabulka 4).

Vliv rodinného zázemí je však patrný u otázek týkajících se přípravy na zahraniční mobilitu. Respondenti z vysokoškolsky vzdělaných rodin jsou aktivnější – jak v oblasti absolvování stáží, tak v přípravě na zahraniční studijní pobyt. Studenti, jejichž rodiče mají nejvyšší dosažené základní vzdělání, nemají ze tří čtvrtin v plánu vycestovat na zahraniční studijní pobyt, což je o téměř 20 procentních bodů větší nezájem oproti studentům z vysokoškolsky vzdělaných rodin.

Výsledky týkající se jazykové dovednosti jako překážky pro zahraniční mobilitu souvisejí s výše uvedenou deklarovanou úrovní jazykových znalostí. S nižším dokončeným vzděláním rodičů se znalost cizího jazyka jeví jako větší překážka při rozhodování o zahraničním studijním pobytu. Více než třetina studujících, jejichž rodiče mají nejvyšší dokončené základní vzdělání, uvedla, že jazyk je velkou překážkou, zatímco znalost cizího jazyka jako překážku uvedlo 11 % studujících, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání (viz graf 27).

5.4 Oborová nerovnost/diference

Již v minulých ročnících šetření EUROSTUDENT byly zjištěny rozdíly mezi respondenty jednotlivých studijních oborů. Výsledky posledního šetření EUROSTUDENT VI[27] poukazují na rozdílné jazykové dovednosti studujících zemědělsko-lesnických a veterinárních oborů, pedagogických, technických a zdravotnických, lékařských a farmaceutických na jedné straně a uměleckých a ostatních humanitních a společenskovědních oborů na druhé straně. Podobné výsledky byly zjištěny i v aktuálně analyzovaném šetření EUROSTUDENT VII. Téměř ve všech sledovaných oblastech týkajících se jazykových dovedností se vydělili respondenti dvou studijních oborů, a to Vzdělávání a výchova a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství, kteří deklarovali horší úroveň jazykových znalostí. Téměř ve všech sledovaných oblastech se na druhou stranu vyjímali respondenti oboru

[27] http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/eurostudent-vi

Umění a humanitní vědy. Dobré znalosti deklarovali dále respondenti z oborů Společenské vědy a také ICT. Velice podobné výsledky byly zaznamenány v šetření Absolvent 2018. Nejvyšší úroveň jazykových dovedností v cizím jazyce uváděli absolventi skupin oborů Umění a humanitní vědy a Informační a komunikační technologie. Naopak nejhůře hodnotili své jazykové dovednosti v cizím jazyce absolventi skupiny oborů Výchova a vzdělávání, Zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství (CSVŠ, SVP, 2019).

Výsledky šetření EUROSTUDENT VII poukazují na to, že studenti napříč všemi studijními obory nejčastěji používají velmi dobře nebo dobře dva jazyky, resp. mateřský jazyk a jeden cizí jazyk (viz graf 6) – jedná se přibližně o polovinu respondentů. Horší jazykové znalosti deklarovali studující oborů Vzdělávání a výchova a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství. Téměř třetina respondentů uvedla, že dobře nebo velmi dobře ovládá jeden jazyk (tedy mateřský jazyk). Více než čtvrtina studentů z oboru Umění a humanitní vědy a dále studenti obchodních oborů ovládá mateřský jazyk a dva cizí jazyky. To do jisté míry souvisí se studijním zaměřením daných oborů, které se v základu soustředí na samotné studium cizích jazyků.

Dalším ukazatelem, který byl sledován v šetření, jsou kategorie úrovně znalostí, jež jsou popsány ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky SERR (CEFR)[28] a umožňují porovnat jazykové znalosti jednotlivých respondentů. Nejlepší úroveň byla v šetření zaznamenaná u respondentů, kteří studují Umění a humanitní vědy, Společenské vědy a ICT. Polovinu respondentů oboru ICT, 46 % respondentů společenských věd a 47 % respondentů umění a humanitních věd je možno označit jako zkušené uživatele cizího jazyka (tj. úroveň C1 a C2). Na druhé straně se opětovně objevují respondenti oborů Vzdělávání a výchova a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství, kteří úroveň C1 a C2 uvedli ve 26 %, resp. 21 % (viz graf 13).

Nižší úroveň jazykových znalostí deklarují respondenti studující obory Vzdělávání a výchova a Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství.

Dobrá a velmi dobrá znalost anglického jazyka je patrná u studujících ICT, kde je pro výkon profese znalost angličtiny nutností. Dominance jiných cizích jazyků než angličtiny je výrazná u studujících oborů Vzdělávání a výchovy a Umění a humanitní vědy. Je to pravděpodobně dáno podstatou studovaných oborů v humanitních vědách. V případě studentů oborů Vzdělávání a výchova je to dáno také zastoupením studujících starších 30 let, pro které často není angličtina nejsilnějším cizím jazykem (viz tabulka 3).

Existuje souvislost mezi studovaným oborem a studijními aktivitami spojenými s cizími jazyky. Ve všech třech sledovaných oblastech týkajících se změn jazykových znalostí, které respondenti získali během svého studia, nalézáme podobné vzorce, které byly zmíněny výše. Lze vysledovat, že nejvyšší aktivitu uváděli studující z oborů Umění a humanitní vědy, a naopak nejnižší respondenti z oboru Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství. Největší rozdíl lze spatřit v případě absolvování předmětu vyučovaném v cizím jazyce – jedná se o 52 % studujících z oboru Umění a humanitní vědy a 16 % studujících zemědělské obory, kteří odpověděli kladně. Vyjma výše uvedeného je třeba upozornit na studenty přírodovědných oborů, u kterých byl zaznamenán významně nižší (25 %) podíl respondentů, kteří navštěvují předměty v cizím jazyce. Je samozřejmě otázka, do jaké míry dané vysoké školy tuto možnost nabízejí. Naopak je dobré poukázat na studující Společenských věd, kteří u této otázky uváděli významně častěji (52 %) kladnou odpověď (viz tabulka 6).

[28] https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/level-descriptions

U otázek týkajících se přípravy na zahraniční mobilitu je zajímavé sledovat míru aktivity studujících v rozložení podle studijních oborů. Z respondentů, kteří uváděli velmi dobré znalosti cizích jazyků, jsou aktivní ti, kdo studují Umění a humanitní vědy a Společenské vědy. Aktivní jsou také studující oborů Obchod, administrativa a právo a poté studující ICT a Přírodních věd, statistiky a matematiky. Je nutné zmínit, že studenti a studentky oborů Vzdělávání a výchova se umístili na posledním místě ve smyslu negativního postoje k plánování zahraničního studijního pobytu (72 % – viz graf 21).

5.5 Trendy a výzvy pro další zkoumání

Problematika jazykové přípravy nestojí v rámci studia na vysokých školách osamoceně, ale je chápána jako součást internacionalizace studia. Základním předpokladem pro rozvoj internacionalizace je **vybavenost studentů a pracovníků vysokých škol jazykovými a mezikulturními kompetencemi**[29], které pomáhají posílit nejen mezinárodní mobilitu, ale vytvářet mezinárodní prostředí na vysokých školách. Strategie 2021+ například uvádí, že omezená míra financování výzkumných aktivit ze zahraničních zdrojů je zapříčiněna mimo jiné nedostatečnou mírou internacionalizace českého vysokoškolského prostředí. Jako jednu z překážek uvádí převládající českojazyčné prostředí (SZ2021+).

Následující část textu poukazuje na problematická místa, tedy na to, čemu je třeba věnovat pozornost v oblasti jazykových dovedností studentů a studentek vysokých škol, tak jak ukázala data ze šetření EUROSTUDENT VII.

Převládající českojazyčné prostředí na vysokých školách dokládají i výsledky šetření EUROSTUDENT VII. Přibližně polovina respondentů šetření EUROSTUDENT VII se dobře nebo velmi dobře domluví jen jedním jazykem. Necelá čtvrtina (23,1 %) uvedla, že se domluví ve dvou cizích jazycích a necelá čtvrtina (22,1 %) uvedla, že neovládá žádný cizí jazyk. Velké rozdíly nacházíme mezi studujícími v prezenční a kombinované formě a také mezi studujícími podle věku. Přibližně 40 % studujících v kombinované formě studia a studujících starších 30 let se nedomluví žádným cizím jazykem. U 45 % studentů prezenčního studia, a 61 % studentů kombinovaného studia se během studia významně nezměnila úroveň cizího jazyka. Jen přibližně 10 % studentů (obě dvě formy studia) deklarovalo výrazné zlepšení. Tento fakt může souviset s tím, že 62 % studentů prezenční a 74 % studentů kombinované formy studia nenavštěvuje kurzy cizího jazyka jako součást studia. **Pozornost by měla být věnována samotným aktivitám, které souvisejí s cizími jazyky**, a to především u studujících v **kombinované formě studia**.

Posilování internacionalizace náleží k prioritám vysokých škol. Součástí dlouhodobých záměrů vysokých škol je řada aktivit a opatření, které mají napomáhat naplňování cíle v této oblasti. Mezi často uváděnými je například **nabídka studijních předmětů v cizím jazyce.** Výsledky šetření EUROSTUDENT VII však dokládají, že výše uvedené nelze označit jako zavedenou praxi. Přibližně dvě třetiny respondentů uvedly, že nenavštěvují předmět (y) vyučované v cizím jazyce. V této oblasti jsou relativně velké rozdíly mezi jednotlivými skupinami studujících podle studijních oborů. Mnohem lepší výsledné hodnoty vykazují studenti humanitně-společenských oborů a oborů Obchod, administrativa a právo. Na opačném konci spektra se nacházejí studenti oborů technických, zemědělských a zdravotních. Z výzkumu není zřejmé, do jaké míry se jedná o rozhodnutí samotných studentů nebo zda vysoké školy tuto možnost nenabízejí. Zařazování odborných předmětů v cizím jazyce by mělo být povinnou součástí studijních programů. Metoda **CLIL (Content and Language Integrated**

[29] Strategie internacionalizace vysokého školství na období od roku 2021

Learning) se jako nástroj ke zlepšení jazykových znalostí začala rozvíjet přibližně od 90. let 20. století. Jedná se o nástroj, kdy si žáci a žákyně osvojují znalosti nejazykového předmětu a současně dovednosti v cizím jazyce (Benešová, Vallin, 2015). Ve většině zemí včetně České republiky je spojována s prostředím základních nebo středních škol; postupně se však stává i předmětem výuky i výzkumu na vysokých školách (Gaish, Jadin, 2019). Zde uvedená monografie vznikla v rámci projektu „Metodický koncept k efektivní podpoře klíčových odborných kompetencí s využitím cizího jazyka". Publikace, potažmo celý projekt je ukázkou implementace CLIL jako výukové strategie na vysoké škole a může být dobrým příkladem především pro regionální ~~či profesně~~či profesně zaměřené vysoké školy.

Nejvýraznější zhoršení znalosti cizího jazyka během současného studia byla zaznamenána u studujících oborů **Zdravotní a sociální péče** (18 %). Jedná se o neuspokojivou zprávu i vzhledem k tomu, že právě tyto obory studují lidé s lepším rodinným socioekonomickým zázemím a tedy dobrými jazykovými znalostmi ještě před vstupem na vysokou školu, které následně na vysoké škole ztrácí. Zvláště medicínské obory jsou náročné na studijní zátěž (Šmídová, 2020). Je velmi pravděpodobné, že z důvodu vysoké studijní zátěže na těchto oborech je opomíjeno studium cizích jazyků. Z výzkumu není patrné, zda je důvod na straně vysokých škol, které studium cizích jazyků dostatečně nepodporují nebo zda studenti nemají časovou kapacitu na jiné studium než studium odborných předmětů.

Studující oborů Vzdělávání a výchova jsou specifickou skupinou. **Analýza potvrdila skutečnost nízké úrovně jazykových znalostí u studentů oboru Vzdělávání a výchova** (viz např.: Absolvent 2018, EUROSTUDENT VI). Tito studující mají častěji dobré nebo velmi dobré znalosti pouze v jednom jazyce a sami hodnotí úroveň svých jazykových znalostí hůře než ostatní respondenti. Jsou to také studující, kteří nejčastěji uvedli, že neplánují žádný zahraniční studijní pobyt. Rozdíl mezi studujícími oborů Vzdělávání a výchova a ostatními studujícími, ukazuje následující tabulka (tabulka 11).

Tabulka 11: Podíl studujících ve vybraných kategoriích, studující oborů Vzdělávání a výchova vs. Ostatní studijní obory (v %)

Podíly studujících v jednotlivých kategoriích	Obor Vzdělávání a výchova		Ostatní studijní obory	
	Prezenční	Kombinované	Prezenční	Kombinované
Podíl žen	78,6	81,3	53,5	56,7
Podíl studujících ve věku 30 let a více	1,7	61,2	1,6	52,3
Podíl osob s dětmi	2,0	56,4	1,1	40,3
Podíl osob, jejichž rodiče mají VŠ vzdělání	41,3	29,1	54,2	30,8
Podíl osob s předchozí pracovní zkušeností (více než rok a 20 hodin týdně)	10,2	64,4	10,4	58,2
Podíl osob, které pracují více jak 20 hodin týdně	15,5	83,2	17,2	86,4

Zdroj: EUROSTUDENT VII, výpočty CSVŠ

Zvýšená pozornost výuce cizích jazyků u studujících oborů Vzdělávání a výchova by měla být věnována zejména ze dvou důvodů:

- Jedná se častěji o tzv. netradiční studenty a studentky, tj. jedná se o ty, kteří často studují v kombinované formě studia, na vysokou školu vstupují ve vyšším věku, při studiu jsou

zaměstnaní a mají děti. Horší úroveň znalostí cizích jazyků u studujících oborů Vzdělání a výchova je do velké míry zapříčiněna právě výše zmíněnými sociodemografickými faktory. Během studia na vysoké škole (obory Vzdělávání a výchova) by měl být kladen větší důraz na výuku cizích jazyků a také na její zatraktivnění a zpřístupnění (za využití nových přístupů a technologií, které umožňují např. kontakt s cizojazyčným prostředím či využití cizího jazyka bez nutnosti reálně vycestovat do zahraničí).

- Rada Evropské unie[30] zdůrazňuje potřebu postupně rozšiřovat mezinárodní mobilitu, zejména pro učitele, „tak aby období studia stráveného v zahraničí (v evropských i jiných zemích) již nebylo výjimkou, nýbrž pravidlem“. Níže jsou uvedeny některé klíčové důvody pro podporu mezinárodní mobility učitelů (Eurydice, 2015). Ti, kteří vycestují, mají možnost konfrontovat své učební přístupy a metody s těmi zahraničními. Na základě této přímé zkušenosti mohou být motivováni k uplatnění inovativních přístupů ve své zemi a k dalšímu vzdělávání. V neposlední řadě jim zahraniční cesta pomůže zlepšit jazykové dovednosti. Učitelé, kteří vycestovali do zahraničí, jsou velkou inspirací pro své studenty – motivují nové generace studentů, a to nejen k zahraniční mobilitě[31].

[30] Závěry Rady ze dne 12. května 2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020), Úř. věst. C 119, 28. 5. 2009, s. 3.

[31] https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Eurostudent_IB_2_2019_what_deters_students_of_education_and_teacher.pdf

Benešová, B., Vallin, P., 2015. *CLIL – inovativní přístup nejen k výuce cizích jazyků.* Praha: Pedagogická fakulta UK.

Bertrand, M., 2010. *New Perspectives on Gender.* Handbook of Labor Economics. Vol. 4, Part B. 2011, 1543–1590. https://doi.org/10.1016/S0169-7218(11)02415-4

Beyer, S., Bowden, E.M., 1997. *Gender Differences in Self-Perceptions: Convergent Evidence from Three Measures of Accuracy and Bias*. Personality and Psychology Bulletin, Vol. 23, No. 2. 1997. DOI: 10.1177/0146167297232005

CSVŠ, SVP, 2019. *Souhrnná zpráva o šetření Absolvent 2018* [online]. Dostupné z: https://www.csvs.cz/absolvent-2018/

Čermák, F., 1994. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace. ISBN: 80-7110-149-4.

Evropská komise/EACEA/EURYDICE, 2015. *Profese učitele v Evropě: praxe, názory a přístupy.* Zpráva Eurydice. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.

European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2017 Edition.* Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commision/Eurostat, 2015. *Pupils by education level and modern foreign language studied-absolute numbers and % of pupils by language studied.* Dostupné z: https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/3LeB6molbB2xRt43WUDukQ

European Commision/Eurostat, 2019a. *Foreign language skills statistics.* Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_language_skills_statistics

European Commision/Eurostat, 2019b. *Proportion of pupils in upper secondary general education learning two or more languages, 2012 and 2017 (%) ET19.png.* Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/1/1e/Proportion_of_pupils_in_upper_secondary_general_education_learning_two_or_more_languages%2C_2012_and_2017_%28%25%29_ET19.png

European Commision, 2012. *Special Eurobarometer 386. Europeans and their languages.* Report. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb_special_399_380_en.htm#386

Exley, Ch. L., Kessler, J. B., 2019. *The Gender Gap in Self-Promotion.* NBER working papers No. 26345. Dostupné z: https://nber.org/papers/w26345

Fischer, J., Vltavská, K., Brázdilová, M., Lipovská, H., Mazouch, P., Ptáčková, V., Šimková, M. 2016. *Eurostudent VI*. Základní výsledky šetření postojů a životních podmínek studentů vysokých škol v České republice. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Gaish, M., Jadin, T., Rammer, V., Serafín, Č., Turinská, L., Varečková, L´., 2019. *CLIL a Multimediální výuka ve vysokoškolském vzdělávání*. Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích. 2019. ISBN: 978-80-7468-148-6

Janíková, V., (neuvedeno). *Sociokulturní dimenze učení a vyučování CJ/NJ, interkulturní učení.* Dostupné z: https://slideplayer.cz/slide/11440890/

Lundeberg, M.A., Fox, P.W., Puncochar, J., 1994. *Highly confident but wrong: Gender Differences and similarities in confidence judgments*. Journal of Educational Psychology, Vol 86(1), Mar 1994, 114–121.

MŠMT, 2014. *Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020.* MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/ramec_vs.pdf

MŠMT, 2020. *Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021.* MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/dlouhodoby-zamer

MŠMT, 2020. *Strategie internacionalizace vysokého školství na období od roku 2021.* MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/dlouhodoby-zamer

Novotná, R., 2007. *Výuka cizích jazyků od 90. let po současnost – z pohledu vzdělávací politiky* (magisterská diplomová práce). Dostupné z: https://is.muni.cz/th/64976/ff_m/

NUV, 2018. Rozvoj výuky cizích jazyků. *Pojetí tematické oblasti v projektu P-KAP verze pro realizační týmy krajských projektů KAP (IPo KAP).* NUV. Praha.

Prokop, D., Dvořák, T., 2019. *Analýza výzev vzdělávání v České republice.* Praha: Eduzměna.

Šmídová, M., 2020. *Práce během studia na vysoké škole – Studie ze šetření EUROSTUDENT VII.* Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i. 2020

Tůmová, J., 2018. *Podkladová studie. Jazyk a jazyková komunikace – cizí jazyky.* NUV, Praha.